

Innehållsförteckning

INTRODUKTION AV URBAN BÄCKSTRÖM, VD SVENSKT NÄRINGSLIV

3. "Möt utmaningen i prao och praktik med ett nytt verktyg"

1

5. VARFÖR PRAO/PRAKTIK?

- 5. Tre vanliga utmaningar
- 8. Möjligheter för skolan
- 10. Prao och APU

2

13. FÖRBEREDELSE INFÖR PRAO/PRAKTIK

- 13. Sätt pedagogiskt mål
- 15. Tydliggör ansvar
- 16. Välj metod för att tilldela prao-/praktikplatser
- 18. Stäm av och säkerställ formella krav med arbetsgivarna
- 22. Informera målsman

3

25. UNDERVISNING INFÖR PRAO/PRAKTIK

- 26. Inspiration och stöd
- 29. Uppgift: Egenskapsövningen – att sätta förväntningar
- 33. Uppgift: Intresseövningen – att komma igång och söka praoplats
- 35. Undervisning om företag och näringsliv
- 38. Undervisning om företag och näringsliv i olika ämnen
- 41. Ämnesintegrerade projekt

4

45. SKOLAN UNDER PRAO/PRAKTIK

5

47. UPPFÖLJNING OCH REDOVISNING

6

53. ANDRA SÄTT ATT SAMARBETA MED NÄRINGSLIVET

7

63. LAGAR OCH REGLER

8

65. FILMER

Möt utmaningen i prao och praktik med ett nytt verktyg

Dagens elever är framtidens medarbetare och entreprenörer. De kommer snart att bestämma sig för vad de vill arbeta med. Då är det viktigt att de blivit inspirerade av yrkeslivet och näringslivet och de möjligheter som finns där.

Samverkan mellan skola och näringsliv är en del av skolans uppdrag. Samverkan stärker kvalitén på utbildningen och gör den mer relevant.

Här är praktikperioder ett utmärkt redskap, nio av tio elever ser den som ett bra tillfälle att pröva på ett yrke. För företag är praktikperioden en unik möjlighet att lära känna framtida medarbetare och bättre förstå deras behov och intressen. Ytterst är skolans uppgift att förbereda eleverna för vuxenlivet och yrkesvalet. Praktiken erbjuder en pedagogisk möjlighet att integrera undervisning om det svenska samhället, historia, svenska och ekonomi på ett bra sätt.

För prao finns det en intressant utmaning i att lägga upp teoretiska studier på ett sätt som förbereder inför praktikperioden. Med den här pärmen vill vi ge dig som handleder praktikanter från högstadiet eller gymnasiet användbara praktiska verktyg som kan öka det pedagogiska utbytet av prao och APU i skolan. Här finns också råd om hur ni kan utvärdera och följa upp praktikperioden.

Svenskt Näringsliv har också tagit fram material för arbetsgivare, där handledaren på arbetsplatsen får hjälp att förbereda praktikperioden.

Besök också gärna vår hemsida: www.svensktnaringsliv.se/skola. Där finns mer information om den viktiga samverkan mellan skola och näringsliv. På hemsidan kan du också ladda ned dokumenten i den här pärmen.

I arbetet med det här materialet har jag tänkt tillbaka på min egen praktikperiod i grundskolan. Det blev ett stort kliv från skolan på Gotland till Dramaten i Stockholm.

Någon skådespelare blev det ju inte av mig men jag fick med mig många unika och värdefulla erfarenheter.

Urban Bäckström
VD, Svenskt Näringsliv

KAPITEL 1- VARFÖR PRAO/PRAKTIK?

3 Tre vanliga utmaningar

I samverkan mellan näringslivet och skolan finns många möjligheter. Skolan kan hämta praktiska exempel från arbetslivet och få närmare insyn i elevernas framtida arbetsmiljöer. Eleverna får i sin tur kunskap som hjälper dem i framtida utbildnings- och yrkesval.

Men det finns självklart också utmaningar för skolan att hantera. Brist på prao-/praktikplatser, oklarheter kring ansvaret för arbetsmiljön och minskade resurser är tre orsaker till att vissa skolor kan tveka att satsa på prao/praktik. ”I praktiken – skola” är ett stöd på vägen som ger många råd och handfasta tips!

TILLGÅNGEN PÅ PRAO-/PRAKTIKPLATSER

Den kanske största utmaningen för skolorna är att hitta företag som erbjuder prao-/praktikplatser. Många företag vill, men vet inte hur de praktiskt kan samarbeta med skolan. Vissa företag anser sig inte kunna tillsätta resurser och har kanske inte upptäckt fördelarna ännu. Denna utmaning kan dock lösas med gemensamma insatser från skolan, företagen och eleverna. I den här pärmen finns många tips på hur ni från skolans håll kan bidra.

– Vi kan alla dra vårt strå till stacken. I dag är det exempelvis många elever som själva skaffar sina egna praoplatser och vi märker också att många arbetsgivare föredrar att det går till på det viset. Det skapas en mer personlig relation från start, säger Britt-Louise Palmér som är SYV på Linghamsskolan, men också arbetar med samarbete mellan skola och arbetsliv i Linköpings kommun.

VEM HAR ANSVARET?

En del skolor upplever att det har varit en del oklarheter kring ansvaret för de ungas arbetsmiljö och vilka regler som gäller när en elev är ute på prao/praktik. Arbetsmiljöverket har granskat ett flertal arbetsplatser och identifierat en del brister. Därefter har tyvärr många skolor och kommuner uppfattat att Arbetsmiljöverket har skärpt sina krav, men det handlar snarare om att de har velat belysa risker och problemområden.

Arbetsmiljöverket har förtydligat sina föreskrifter om säker arbetsmiljö och dessa finns tillgängliga på www.av.se. Läs även mer om detta under flik 2 - Förberedelser inför prao/praktik och flik 7 - Lagar och regler.

MINSKADE RESURSER

Minskade resurser till prao-/praktikverksamhet i skolan kan också upplevas som en av de största utmaningarna. Delvis är detta en följd av att man ser prao/praktik som något som ”tar tid” från övrig undervisning, snarare än som en pedagogisk metod för att öka elevernas kunskaper inom de ordinare skolämnena. Resurser för prao och praktik kan fördelas lokalt på skolan. Om lärare och skollädares väljer att prioritera prao/praktik som en pedagogisk metod så kan skolan tydligare dra nytta av möjligheterna som ges kring ett samarbete med näringslivet.

– Reglerna för hur skolan ska agera under praon/praktiken är elementära. De har gällt i alla tider, säger Annie Runhammar, arbetsmiljöinspektör på Arbetsmiljöverket. Ofta kan det räcka med ett telefonsamtal, om skolan känner till företagets verksamhet sedan tidigare. Det gäller att förvissa sig om att en handledare finns i närheten av eleven.

” Det är viktigt att skolan drar nytta av prao- /praktikverksamheten. Ånestadsskolan i Linköping är ett gott exempel på hur prao/praktik framgångsrikt har integrerats i befintliga skolämnen. Eleverna får i förväg skoluppgifter som ska presenteras efter slutförd prao/praktik. Det kan exempelvis röra sig om att ta fram fakta kring arbetsrätt till samhällskunskapen eller att skriva en praodagbok till svenskämnet”

Britt-Louise Palmér,
ansvarig för praoverksamheten i Linköpings kommun

Möjligheter för skolan

Undersökning på undersökning visar att när unga tittar tillbaka på sin tid i grundskolan och gymnasiet har de väldigt positiva minnen från prao- och praktiktiden. Majoriteten tycker att prao och praktiken var lärorik, att den underlättat inför yrkes- och studieval och att upplevelsen bidragit till en bättre förståelse för hur företag fungerar.

Det finns många anledningar till varför skolan bör arbeta aktivt med prao/praktik.

1 ETT INSPIRERANDE SÄTT ATT LÄRA

Genom prao/praktik har skolan möjlighet att väcka elevers nyfikenhet för teoretiska ämnen på ett nytt sätt. Inte minst kan skolan också få eleverna att förstå att kunskaperna de får i skolan går att applicera i praktiken.

På Kista gymnasiesärskola har eleverna praktik (APU) för att få tid att bättre förbereda sig inför arbetslivet.

– Elever som kanske har svårt att tillägna sig information och kunskap via böckerna i skolan, kan genom en praktik blomstra upp och på ett bättre sätt förstå helheten och sätta saker i sitt sammanhang, säger Monica Elofsson, yrkesvalslärare på Kista gymnasiesärskola.

2 ATTRAKTIVARE UTBILDNINGAR

Att erbjuda bra prao-/ praktikmöjligheter och ett nära samarbete med näringslivet har i dag för många skolor blivit en konkurrensfördel. Det är ett sätt att höja kvalitén i utbildningen och göra den mer verklighetsförankrad.

I Hudiksvalls kommun erbjuder Holmen-företagen i samverkan med Naturbruksgymnasiet och Bromangymnasiet en praoverksamhet som avviker från det traditionella. Högstadiееlever får inblick i en hel bransch, snarare än ett enda yrke. Praon genomförs bland annat på Ströms Bruk och Iggesund Timber, i kombination med övernattniing i skog och mark.

– Vi gjorde kursen Projekt och Företagande i “skarpt läge”, det vill säga vi organiserade och genomförde vår exkursion för 60 niondeklassare som fick fullt ansvar för hela upplägget. Helt suveränt! säger Daniel Olofsson, projektledare och tredjeårsstudent på Naturbruksgymnasiet Ljusdal.

3 NYA OCH ANNORLUNDA SAMARBETSFORMER

Tätare kontakter mellan skolan och det lokala näringslivet kan även leda till att fler samarbetsmöjligheter växer fram, som exempelvis gästföreläsningar, studiebesök, mentorprogram eller projektarbeten på arbetsplatser.

Transport- och fordonstekniska gymnasiet i Skärholmen uppskattar fördelarna med integration med näringslivet. I dag har skolan ett unikt samarbete med transport- och fordonsbranschen, som innebär nära relationer med handledare och utökad praktikperiod för eleverna.

– Vi ser att eleverna växer med uppgiften och ansvaret, säger Evert Sjöholm, ansvarig för Holmen-prao på Naturbruksgymnasiet.

– Vi ser oss själva som ett modernt gymnasium, där integrationen med näringslivet har varit ett stort och viktigt inslag i utbildningspedagogiken. Det har ökat intresset för vår utbildning bland eleverna, säger Hans Cederberg, rektor på transport- och fordonstekniska gymnasiet i Skärholmen.

Behovet av samverkan mellan skola och arbetsliv har diskuterats sedan 1970-talet, i samband med att yrkesutbildningar introducerades i Sverige.

I dag finns två etablerade former för elevers arbete på företag, prao och praktik (APU). Dessa ska tillsammans med skolans övriga verksamhet ge eleverna en bild av yrken och arbetsmarknad.

PRAO – FÖRSTA STEGET UT I ARBETSLIVET

Prao står för praktisk arbetslivsorientering och sker i grundskolan, som en del av läroplanens riktlinjer för skolan och omvärlden (Lpo94).

Syftet med prao är att ge eleverna en första introduktion till arbets- och näringslivet. För många elever är prao den första riktiga kontakten med ett företag och därför en upplevelse som i hög grad formar deras syn på yrkeslivet. På de flesta skolor får eleverna själva söka sin prao, men det finns också möjlighet för dem att välja praoplats från företag, som valt att ta emot elever.

Under praon har företagen möjlighet att visa eleverna vilka olika framtida yrken som finns innan eleven bestämmer sig för vidare studier i gymnasieskolan. Utformningen av arbetsuppgifterna under praon kan i hög grad styras av företaget.

– Man hinner få en ganska god bild på bara en vecka om vad man tycker är roligt och med vad man kan tänka sig att fortsätta. Jag jobbar i dag på stället jag praoade på i 7:an, säger en av eleverna i en undersökning genomförd av Svenskt Näringsliv.

PRAKTIK (APU) – MÖJLIGHET ATT OMSÄTTA TEORIN I PRAKTIKEN

APU är arbetsplatsförlagd utbildning som är obligatorisk för gymnasieskolans nationella program med yrkesinriktning. Praktiken ska omfatta minst 15 veckor och regleras i kursplanen och gymnasieförordningen.

Praktik är alltså för elever som redan gjort sitt yrkesval. De besitter redan goda kunskaper om branschen och verksamheten och kan snabbt sätta sig in i och ta sig an de uppdrag som tilldelas. Innan eleverna praktiserar genomgår de en utbildning i syfte att vara väl förberedda för sin praktik. Praktik handlar främst om att eleverna ska få möjlighet att omsätta sina teoretiska kunskaper i praktiken.

För företag är praktik en möjlighet till rekrytering och att bygga långsiktiga relationer med eleverna. Praktiken är också så pass lång att eleverna hinner göra en betydande arbetsinsats i företaget.

Undersökningar visar att närmare nio av tio gymnasieelever tycker att deras praktikperiod har gjort dem mer eller mycket mer inspirerade för framtiden.

KAPITEL 2

Förberedelser inför prao/praktik

Traditionellt har prao varit en verksamhet som i första hand har skötts av SYV och legat utanför den ordinarie undervisningen. De pedagogiska målen med praon har, på många skolor, varit något otydliga och ämneslärarna har inte alltid varit så involverade i praoperioden vare sig före, under eller efter.

Så ser det fortfarande ut på en hel del skolor. Erfarenheter visar dock att elever lär sig mycket mer av sin prao om den integreras i den övriga pedagogiken och förankras bredare i skolan. Skolan har mycket att vinna på att förbereda perioden på ett strukturerat sätt.

I gymnasiets praktiska program är praktiken (APU) naturligt en angelägenhet för ämneslärarna, som ska sätta betyg på de arbetsplatsförlagda momenten. Även på gymnasiet kan dock den pedagogiska nyttan av praktikperioden öka genom förberedelser i god tid.

Förslag på förberedelser i fem steg:

1 Sätt pedagogiska mål

Framgångsrik prao och praktik underlättas väsentligt av att skolledningen ger tydliga riktlinjer för hur den ska skötas på skolan. Utan tydliga riktlinjer är det lätt att undervisningen i skolämnen fortsätter som vanligt och inte drar nytta av de erfarenheter från arbetslivet som eleverna får under sin prao/praktik.

För att tydliggöra vikten av detta bör skolledningen formulera ett tydligt pedagogiskt mål för prao/praktik. Målet bör förklara att praon/praktiken är viktig och visa hur denna period ska stötta elevernas lärande i de ordinarie skolämnen.

Exempel på pedagogiska mål:

- Väl genomförd prao/praktik är en del av den lokala kursplanen för något av läroämnen, till exempel samhällskunskap, historia eller ekonomi.

- Eleverna får en uppgift inom ramen för ett ordinarie ämne, som ska lösas under praon/praktiken och redovisas i skolan efteråt.
- Eleverna ska förberedas för praon/praktiken genom undervisning om näringslivet i flera av skolans ämnen och få någon form av uppföljning efteråt.

Det är viktigt att praon/praktiken läggs in i lärsplaneringen så att lärarlagen har möjlighet att tydliggöra de pedagogiska målen mer i detalj och har chans att anpassa undervisningen i anslutning till praon/praktiken.

Exempel på hur prao kan bli en del av lokala kursplaner i högstadiet

LOKAL KURSPLAN FÖR SAMHÄLLSKUNSKAP, ÅK 8 BYSKOLAN, STADSBY

Kurspresentation	Enligt läroplanen skall en elev i skolår 8 uppnå följande mål:	Detta uppnår vi genom att:
Lag och rätt i Sverige Arbetslivet	Eleven skall: • Känna till grundläggande mänskliga rättigheter och skyldigheter. • Förstå innebörden av det grundläggande norm- och rättssystemet i Sverige. • Kunna reflektera över människors villkor och hur dessa skiftar utifrån kön, social och kulturell bakgrund.	• Vi övar eleverna i den demokratiska processen genom att ha regelbundna klassråd. • Använda befintliga läromedel. • Göra studiebesök på företag. • Prao • Ha diskussioner kring jämställdhet och etnicitet.

Betygskriterier

G

- Eleven skall känna till hur det svenska rättsväsendet fungerar.
- Eleven skall genomföra två veckors prao och inlämna en godkänd uppgift.
- Eleven skall kunna det svenska näringslivets uppbyggnad.
- Eleven skall veta vilka rätt- och skyldigheter man har som arbetsgivare och arbetstagare.

VG

- Eleven analyserar och diskuterar centrala begrepp i ämnet och deras betydelse för samhällsutvecklingen.
- Eleven diskuterar och ser samband mellan det demokratiska samhällets framväxt och individens rätt- och skyldigheter.
- Eleven beskriver hur individers och grupper normer är beroende av kulturformer och traditioner.
- Eleven diskuterar utifrån sin praoperiod företagets roll i samhället och hur värde

skapas i näringslivet.

- Eleven samlar in fakta om samhällsfrågor från olika kunskapskällor och drar slutsatser av dessa.

MVG

- Eleven ser viktiga händelser i samhället och ger förslag på vägar för individen att påverka beslut.
- Eleven jämför individers och grupper normer och värderingar i förhållande till olika kulturformer och traditioner samt ser hur olika uppfattningar och konflikter kan uppstå.
- Eleven använder och sammanställer fakta från olika källor, bedömer deras relevans och granskar uppgifterna kritiskt samt kan skilja på fakta och värderingar.
- Eleven ser samhällsfrågor ur olika perspektiv, kan visa på samband, göra överväganden och argumentera för sin egen sak.

 Tips

Så här kan prao integreras i andra ämnen:

Svenska åk 8

För G: Eleven skriver en jobbansökan i anslutning till sin praoperiod.

Engelska åk 9

För G: Eleven skriver en jobbansökan på engelska i anslutning till sin praoperiod.

Historia åk 9

För G: Eleven skriver en uppsats och jämför arbetsförhållanden och arbetsmiljön under den industriella revolutionen med sin prao-plats i dag.

2 Tydliggör ansvar

Om ansvaret för prao/praktiken hamnar enbart hos SYV finns en risk att den kanske inte blir en naturlig del av pedagogiken. Det är därför bra om skolledningen fördelar ansvaret för olika delar av prao/praktiken på fler, inte minst på ämneslärarna.

Uppgifter som det är viktigt att någon får ett tydligt ansvar för:

- Utveckla pedagogiskt upplägg kring prao/praktiken.
- Ansvara för undervisning inför och efter prao/praktiken.
- Säkerställa att alla elever får prao-/praktikplats och hitta en metod för det.
- Informera eleverna inför prao/praktiken.
- Säkerställa att arbetsplatserna möter formella krav.
- Ge eleven stöd i att hitta en egen prao-/praktikplats.
- Följa upp prao/praktiken med elever, företag och skolan.

De flesta skolor väljer att låta SYV ha det praktiska ansvaret för att informera om förutsättningarna för prao/praktik och sköta kontakterna med företagen. Det förekommer dock att detta ansvar fördelas på andra personer, till exempel en ämneslärare, en bibliotekarie eller en elevassistent.

Om skolledningen exempelvis bestämmer att prao och praktik är en del av ämnet samhällskunskap kan rektorn ge lärolaget i samhällskunskap i uppdrag att utforma undervisningen inför, under och efter prao/praktiken. Ett lärolag med olika ämneslärare kan förslagsvis få i uppdrag att utforma ämnesöverskridande pedagogiska uppgifter som eleverna ska lösa under sin prao/praktik och dessutom formulera metoder för hur uppgifterna ska redovisas.

Även eleverna kan få ansvar i skolans förberedelser. Skolledning och lärolag kan exempelvis samarbeta med elevrådet i planeringen. Eleverna kan själva få som uppgift att följa upp sina klasskamraters prao/praktik, till exempel genom att intervjua varandra eller varandras handledare.

3 Välj metod för att tilldela prao-/praktikplatser

Det vanligaste sättet för skolor att garantera eleverna en prao-/praktikplats är att låta dem välja mellan att själva hitta en arbetsplats eller att tilldelas en arbetsplats från en lista som skolan tillhandahåller. Ofta är det kommunen som tagit fram denna lista, gemensam för flera skolor. Eleverna har dock mycket att vinna på att söka sin egen prao-/praktikplats. Dels innebär själva sökprocessen ett viktigt lärande, dels hittar de i allmänhet arbetsplatser som de själva uppskattar mer.

Ett sätt att få fler att söka sin egen prao-/praktikplats är att göra själva sökprocessen till ett moment eller en uppgift inom ramen för något av de ordinarie skolämnena. Detta gör också att fler lärare blir involverade.

Exempel på arbetsmoment inför sökprocessen:

- Studiebesök – Besök ett lokalt rekryteringsföretag, med information om hur man söker jobb och hittar sina intressen.
- Gruppuppgift i ekonomi eller samhällskunskap – Eleverna får själva marknadsföra skolans elever mot de lokala företagen. Eleverna kan till exempel ta fram ett brev till företagen, en hemsida eller en affisch.
- Gruppuppgift i samhällskunskap – Eleverna får kartlägga varandras nätverk och intressen för att hitta fler tänkbara arbetsplatser. (Övning för detta finns under flik 3 samt i skriften "I praktiken – elev").
- Uppgift i svenska – Eleverna får skriva ett ansökningsbrev till de arbetsgivare de ska prao/praktisera hos (även de som redan fått sin prao-/praktikplats).

Även om kommunen tillhandahåller en lista med företag vinner skolan mycket på att själv ha kontakt med potentiella prao- eller praktikarbetsgivare i det lokala näringslivet.

Tips

Exempel på hur skolan kan bygga upp ett eget nätverk:

- Se till att hålla kontakten med de företag som skolan varit i kontakt med i olika sammanhang (studiebesök, mentorskap, besök i skolan och så vidare). Uppmana lärarna att rapportera in goda kontakter de haft med näringslivet. Kontakta företagen i god tid före prao-/praktikperioden och fråga om de vill ta emot elever.
 - Annonsera på skolans hemsida att ni söker företag som vill ta emot praoelever/praktikanter.
 - Kontakta de företag som eleverna själva hittade prao-/praktikplatser hos förra året. Vill de ta emot nya elever även detta år?
 - Bjud in den lokala företagarföreningen eller branschföreningar.
 - Berätta på föräldramöten att ni söker prao-/praktikplatser.
-

4 Stäm av och säkerställ formella krav med arbetsgivarna

När en arbetsgivare meddelat att de gärna vill ta emot en elev under prao-/praktikperioden är det viktigt att säkerställa en rad praktiska frågor.

En rekommendation är att skolan kontakter arbetsgivaren skriftligt så snart det är klart vilken elev som kommer. Skolan kan se till att få en skriftlig bekräftelse tillbaka från arbetsgivaren, som säkerställer att informationen gått fram. Arbetsgivaren har också stor nytta av att få lite information om elevens kunskaper och om hur skolan kommer att inkludera prao/praktiken i den övriga undervisningen.

På sidorna 20 och 21 finns exempel på brev från en skola till en arbetsgivare inför prao-/praktikperioden, samt en prao-/praktikblankett. Dessa kan också laddas ner på www.svensktnaringsliv.se/ipraktiken och redigeras så att skolan enkelt kan skicka dem med e-post.

Checklista

Förslag på punkter som skolan och arbetsgivaren behöver stämma av:

- ☐ Vilken elev som kommer.
- ☐ Vilka dagar prao/praktiken pågår.
- ☐ Arbetstider.
- ☐ Närvarokrav och frånvarorapportering.
- ☐ Vem som ska kontaktas om problem uppstår.
- ☐ Vem som står för kostnader för mat, resor med mera.
- ☐ Försäkringsansvar.
- ☐ Formella arbetsmiljökrav.
- ☐ Specifika önskemål från företaget.

Information som arbetsgivaren kan ha nytta av:

- ☐ Vilken undervisning skolan har om företag och näringsliv i anslutning till prao/praktiken.
- ☐ Om eleven ska lösa några specifika skoluppgifter i anslutning till prao/praktiken.
- ☐ Vilka kunskaper och erfarenheter eleven har om branschen.
- ☐ Hur prao/praktiken kommer att följas upp.

INTERVJU

Tre korta frågor till Marie Norell på Arbetsmiljöverket

Hur kan man vara säker på att eleven kommer till en säker arbetsplats under prao/praktiken?

– Det enklaste är att kontakta arbetsplatsen för att ta reda på mer. Speciellt om det rör sig om en arbetsplats med stora risker som en industri, verkstad, ett bygge, stall och så vidare. Fråga vad det är tänkt att eleven ska göra och om miljön i sig är riskfylld. Det är inte skolan som ska göra en riskbedömning, det är arbetsplatsens ansvar.

Hur kan man gå tillväga för att få arbetsplatsen att göra en riskbedömning?

– Man kan utforma ett enkelt "kontrakt" i form av ett formulär som skolan skickar ut till arbetsplatsen. Arbetsplatsen fyller i detta och

garanterar därmed att elevens arbetsuppgifter inte är riskfyllda. Samtidigt får skolan en beskrivning av elevens arbetsuppgifter och övrig information, till exempel kontaktinformation till handledaren. Riskbedömningen är därmed gjord och skolan kan lita på att eleven inte utsätts för risker under sin prao/praktik.

Varför tvekar en del skolor inför prao/praktik?

– Det kan vara en rädsla för myndigheter och byråkrati. Många tror att det är svårare än det verkligen är. När skolorna får veta att de har arbetsgivaransvar under prao/praktiken så blir de rädda och backar. Men detta ansvar har de haft i snart 20 år och det har trots allt fungerat bra.

INTERVJU

Tre korta frågor till Marie-Louise Stordal, SYV på Söraskolan i Österåkers kommun

Ett beslut om avskaffande av prao togs av Österåkers kommuns grundskolerektorer under 2006. Grunden i beslutet var att rektorerna upplevde att de inte uppfyllde Arbetsmiljöverkets krav kring arbetsmiljöfrågor under prao. Beslutet är nu upphävt. Marie-Louise Stordal, SYV på Söraskolan, svarar på några korta frågor kring arbetsmiljön ur skolans synvinkel.

Vad är det viktigaste för skolan att tänka på innan eleverna skickas ut på prao/praktik?

– Vi måste förvissa oss om att eleverna vet vilka regler som gäller, att de inte får praoa på farliga arbetsplatser till exempel i gruvor, inom sjukvård med smitta, på industrier med maskiner och verktyg, lagerarbete med tunga lyft och truckar, kemiindustrin, kassaarbete med rånrisk, visst arbete med djur och så vidare. Skolan är ytterst ansvarig för valet av elevens praoplats, eftersom skolan också är ansvarig för elevens säkerhet, vilket är viktigt att vara medveten om.

”Det är bra om man kan tillsätta en grupp på skolan som arbetar med praofrågor, så att alla på skolan är överens om syfte och målsättning med praoen”.

Vilka rutiner har ni på skolan för att uppfylla arbetsmiljökraven?

– Vi kommer framöver noga gå igenom vad som gäller kring praoen med eleverna i skolan samt skicka hem information till föräldrarna. När eleverna lämnar in önskemål om praoplats kommer vi att granska dem och i de fall det förekommer tveksamheter kontakter vi arbetsplatsen. Vi kommer sedan att skicka en handledning till företagen som tar emot prao-eleverna, tillsammans med information från Arbetsmiljöverket. Mentor och lärare från skolan kommer sedan att besöka eleverna under deras praotid. Handledaren ombeds sedan att fylla i en utvärdering.

Vilka tips kan du ge till andra skolor om hur man undviker att eleverna hamnar i farliga arbetsmiljöer?

– Det är bra om man kan tillsätta en grupp på skolan som arbetar med praofrågor, så att alla på skolan är överens om syfte och målsättning med praoen. Skriftliga överenskommelser om vad som ska gälla under praoen är av stor betydelse. Praoen är en viktig del i skolans arbetslivsorientering – vi ska förbereda eleverna på att leva och verka i samhället och i det ingår att de får en inblick i arbetslivet.

Exempel på brev till arbetsgivare

Stadsby, 10 november 2007

Till handledaren för elev från Byskolan

Tack för att du vill ta emot en praoelev från Byskolan! Detta brev innehåller lite praktisk information om praoperioden. Bifogat finns också ett formulär med formalia som jag ber dig fylla i och returnera till min adress nedan.

Prao är ett av de sätt vi på Byskolan försöker knyta undervisningen närmare de lokala företagen för att öka elevernas kunskap om arbetsliv och arbetsmarknad. Prao genomförs under två veckor för eleverna i årskurs 8 och 9. Det är en rolig och spännande period där de får tillfälle att pröva på att arbeta i ett företag. Syftet med praon är att ge eleverna egna erfarenheter av yrkeslivet och att öka deras kunskap kring näringslivet och företagande.

Inför praoperioden kommer vi i skolan att ha undervisning om företag och näringsliv i flera ämnen, bland annat om företagets roll i historien, ekonomin och samhället. Vi kommer även att besöka företagsmuseet i Stadsby och få besök av en lokal entreprenör som berättar om hur hon startat och utvecklat sitt företag.

Eleven har ett antal skoluppgifter att lösa under sin praoperiod. Eleven kommer att ha en särskild anteckningsbok där han/hon ska anteckna frågor och svar i samband med att han/hon intervjuar olika personer på företaget. Eleven kommer också att få skriva en uppsats om företaget som ska lämnas in när han/hon kommer tillbaka till skolan.

Jag har rekommenderat eleverna att kontakta sina handledare och hoppas att du har möjlighet att stämma av förväntningar, krav och praktiska rutiner med eleven innan praoperioden börjar. Under praoperioden är det bra om eleven får uppleva olika delar av er verksamhet. Uppmuntra initiativ och företagsamhet hos eleven. Försök gärna ge eleven en förståelse för de krafter som driver företag och företagande, med er arbetsplats som exempel.

Väl genomförd prao är en del av elevens betyg i ämnet samhällskunskap. Närvaro under praoperioden är obligatorisk. Rapportera till mig om eleven är frånvarande under delar av perioden, till exempel på grund av sjukdom. Eleven är försäkrad genom skolan.

Många praktiska råd och tips för handledare finns i pärmen "I praktiken – företag" från Svenskt Näringsliv. Där finns bland annat förslag på hur ett schema för en elev kan läggas upp under praotiden och uppgifter som eleven kan arbeta med för att bättre förstå er verksamhet och er bransch. Om du inte redan har "I praktiken – företag" kan du beställa den på www.svensktnaringsliv.se/ipraktiken.

Efter praon kommer du att få fylla i en utvärdering. Hör gärna av dig om det är något du undrar över eller om du vill veta hur vi på Byskolan samverkar med näringslivet.

Vänliga hälsningar

Kalle Larsson
Klassföreståndare, 8C, Byskolan

Praoblankett

Denna blankett är avsedd att fyllas i av elev, skola och företag, så snart det är klart vilket företag eleven ska ha sin prao på.

INFORMATION OM PRAO

- Arbetstiden får omfatta minst 6 tim/dag – högst 8 tim/dag och 40 tim/vecka, fördelade på fem dagar.
- Arbetstiden bör så långt som möjligt följa arbetsplatsens tider, eleven får dock inte börja före kl 06.00 och inte sluta efter kl 20.00.
- Eleven ska ha en handledare på arbetsplatsen.
- Eleven är försäkrad genom skolan.
- Företaget rapporterar elevens eventuella frånvaro till NN på skolan.

IFYLLES AV ELEVEN

Namn: _____
Klass: _____
Telefon: _____
E-post: _____
Målsman: _____
Telefon målsman: _____
Detta hoppas jag få lära mig under min prao/
praktik: _____

IFYLLES AV SKOLAN

Dagar för prao/praktik: _____
Kontaktperson på skolan: _____
Telefon: _____
E-post: _____
Undervisning i anslutning till prao/praktik: _____

Eventuella skoluppgifter som ska lösas under prao/praktikperioden:

IFYLLES AV ARBETSGIVAREN

Företag: _____
Handledare: _____
Telefon: _____
E-post: _____
Företagets adress: _____

F-skattesedel: ☐ ja ☐ nej

Organisationsnummer: _____

Elevens arbetsuppgifter: _____

Elevens arbetstider: _____

Lunch: ☐ på skolan ☐ matsäck medtages
☐ företaget bjuder

Skyddskläder: ☐ företaget lånar ut
☐ behövs inte
☐ medtages _____

Formella krav (ifylles av arbetsgivaren)

Eventuella önskemål från arbetsgivaren: _____

Underskrift arbetsgivare
Datum _____

Underskrift målsman
Datum _____

Underskrift elev
Datum _____

5 Informera målsman

Informera gärna målsman om prao-/praktikperioden så tidigt som möjligt, helst vid terminsstart. Ett bra tips kan också vara en återkoppling till målsman strax innan praon/praktiken startar.

En viktig information till målsman är hur värdefullt det är att eleverna hittar sin egen prao-/praktikplats och hur de kan hjälpa sitt barn att hitta en egen plats. Det är också värdefullt för målsman att förstå hur praon/praktiken ingår i den övriga undervisningen. Till exempel om den sker i samband med historieundervisning om industrialismen eller i samband med samhällskunskapsundervisning om arbetsmarknaden.

Formellt krävs inte att målsman godkänner elevens prao-/praktikplats, men det kan ändå vara en idé att låta dem göra det. Det enklaste sättet är en blankett där företagen bekräftar villkoren för praon/praktiken, som även målsman får fylla i. Exempel på en sådan blankett finns på sidan 21.

Checklista

Exempel på information till målsman:

- ☐ När prao-/praktikperioden infaller.
 - ☐ Skolans pedagogiska mål med praon/praktiken.
 - ☐ Praons/praktikens koppling till betyget.
 - ☐ Vilken undervisning som kommer att ske i anslutning till praon/praktiken.
 - ☐ Om eleven kommer att få några speciella uppgifter under praon/praktiken.
 - ☐ Vilka alternativ som finns för att hitta prao-/praktikplats.
 - ☐ Hur målsman kan stötta sitt barn att hitta en egen prao-/praktikplats.
 - ☐ Att närvaro är obligatorisk.
 - ☐ Vem som står för kostnader för mat, resor med mera.
 - ☐ Att eleven är försäkrad genom skolan.
 - ☐ Formella krav på arbetsgivarna.
 - ☐ Om målsman ska godkänna prao-/praktikplatsen.
-

På nästa sida finns ett exempel på ett informationsbrev till målsman. Brevet kan också laddas ner på www.svensktnaringsliv.se/ipraktiken och redigeras.

Exempel på brev till målsman

Stadsby 10 oktober 2007

Till målsman för elev i klass 8C

Under vecka 47 och 48 denna termin kommer eleverna i klassen att ha praktik, så kallad prao, där de får tillfälle att pröva på att arbeta i ett företag. Detta är en rolig och spännande tid för de flesta elever. Syftet med praon är att ge eleverna erfarenhet av yrkeslivet och att öka deras kunskaper kring näringslivet och företagande.

Väl genomförd prao är ett krav för godkänt betyg i ämnet samhällskunskap. Inför praktiken kommer vi i skolan att ha undervisning om företag och näringsliv i flera ämnen, bland annat om företagets roll i historien, ekonomin och samhället. Vi kommer bland annat att besöka företagsmuseet i Stadsby och få besök av en lokal entreprenör, som berättar om hur hon startat och utvecklat sitt företag.

Under praoperioden kommer eleverna att få ett antal skoluppgifter att lösa. Eleverna kommer att ha en särskild anteckningsbok där de ska anteckna frågor och svar i samband med att de intervjuar olika personer på företaget. De kommer också att få skriva en uppsats om företaget, som ska lämnas in när de kommer tillbaka till skolan.

Eleverna kommer att få söka sina praoplatser själva. Av erfarenhet vet vi att eleverna får betydligt mer ut av sin prao om de själva hittar sin praoplat och i dialog med arbetsgivaren kommer överens om uppgifter, som de är intresserade av.

Prata gärna redan nu med ditt barn om vilken typ av arbete han/hon är intresserad av och hjälp honom/henne att komma igång med att söka en praoplat. Viktig hjälp kan till exempel vara tips från vänner, kollegor och släktingar som arbetar i företag som skulle kunna ta emot en praoelev.

På praoplatserna kommer eleverna att ha tillgång till en handledare som hjälper dem i sitt arbete. Elevernas arbete på praoplaten måste vara säkert och inte mer omfattande än vad eleven kan klara av. I övrigt finns inga specifika krav på vilken praoplat eleven kan ha. Eleverna är som vanligt försäkrade genom skolan och skolan är ytterst garant för elevernas säkerhet under praoperioden.

För vissa elever blir praoperioden avgörande för framtida yrkesval. Det är inte ovanligt att engagerade elever erbjuds sommarjobb och senare anställning i praoföretagen. Från oss i skolan är det viktigast att eleverna får en god teoretisk och praktisk förståelse för näringslivet och att de får fundera kring vad de vill arbeta med i framtiden.

Eleverna kommer att få ytterligare information när praoperioden närmar sig. Du som målsman kommer då också att få godkänna elevens arbetsgivare. Hör gärna av dig om det är något du undrar över inför praoperioden.

Vänliga hälsningar

Kalle Larsson
Klassföreståndare, 8C, Byskolan

KAPITEL 3

Undervisning inför prao/praktik

Innan eleverna ger sig ut på sin prao/praktik är det viktigt att skolan ser till att förbereda dem på bästa möjliga sätt. Det är framförallt viktigt att eleverna inte upplever prao-/praktikperioden som avskild från skolans övriga verksamhet. Förberedelserna bör därför integreras i det vanliga skolarbetet och involvera de ordinarie ämneslärarna.

Tips på vad skolan i god tid före praon/praktiken bör ha gått igenom med eleverna:

1 FORMELL INFORMATION OM PRAO/PRAKTIK

Ge eleverna information om vad som avses med prao/praktik och vilka krav skolan ställer på dem. Till exempel behöver de veta när prao-/praktikperioden är, om de kan söka sina platser själva, vilka arbetstider som gäller, närvarokrav och så vidare. Ett vanligt upplägg i högstadiet är att skolans SYV besöker klasserna och informerar inför praoperioden.

Checklista

Formell information eleven behöver inför praon/praktiken:

- ☐ Hur prao/praktik hänger ihop med övrig undervisning.
- ☐ När prao/praktikperioden infaller.
- ☐ Om alla elever får en plats av skolan.
- ☐ Om eleven kan söka en egen plats och när han/hon senast måste ha hittat den.
- ☐ Vad som händer om eleven inte hittar någon plats.
- ☐ Vilka krav som finns på arbetsplatserna.
- ☐ Vilka regler som gäller vid frånvaro och sjukdom.
- ☐ Om praon/praktiken betygsätts och i så fall vilka kriterierna är.

2 INSPIRATION OCH STÖD

Prao-/praktikplatsen är en ny och okänd miljö för eleverna. Det är därför bra om skolan för en dialog med eleverna kring värdet av att de själva engagerar sig i sin prao/praktik och vad de kan få ut av den. Att låta eleven själv söka sin prao/praktikplats kan vara positivt för eleven, men många behöver ändå hjälp att hitta en plats. Det är också viktigt att i skolan diskutera vilka förväntningar eleverna och företagen har på varandra.

3 UNDERVISNING OM FÖRETAG OCH NÄRINGS LIV

Eleverna lär sig mer om praon/praktiken integreras i den teoretiska undervisningen. Ett tips är därför att skolan schemalägger undervisning om näringsliv, arbetsmarknad, företagande och så vidare inför prao-/praktik-perioden. Denna undervisning kan ske inom ramen för många skolämnen, till exempel historia, samhälls-ämnen, svenska och givetvis de praktiska ämnena.

4 EN SKOLUPPGIFT ATT LÖSA UNDER PRAON ELLER PRAKTIKEN

Inför sin prao/praktik är ett tips att eleven får en liten uppgift inom ett av de ordinarie ämnena att lösa under perioden på arbetsplatsen. Eleven redovisar sedan uppgiften vid återkomsten till skolan. Detta är ett enkelt sätt att koppla ihop skolans undervisning med prao-/praktiktiden. Till exempel kan man driva ämnesintegrerade projekt som bygger på en aktiv prao-/praktikperiod.

På följande sidor finns förslag och inspiration på hur ni kan förbereda eleverna på bästa sätt!

Inspiration och stöd

Det är viktigt att eleven förstår vilken roll praon/praktiken spelar för den övriga undervisningen. Det bör läraren diskutera med eleverna under förberedelserna inför deras praon/praktik.

Förutom formell information om praon/praktiken behöver de flesta elever redan i skolan få en tydligare bild av vad det är som väntar. Vad innebär egentligen praon/praktik? Är det kul? Vad får jag ut av det? Behöver jag göra någon insats själv och i så fall vilken? Vad tycker andra som gjort praon/praktik? Många elever behöver också hjälp att komma igång med sökandet efter en egen praon-/praktikplats.

Det är viktigt att lärarna under veckorna som leder fram till praon-/praktikperioden kontinuerligt återkommer till den. Exempelvis kan detta göras genom mål- och förväntningsstyrda diskussioner, uppgifter och klara tidpunkter då vissa mål ska vara uppfyllda.

"EN FILM OM PRAO"

Två filmer följer med pärmen. Den ena, "En film om praon", är främst avsedd för högstadiet som inspiration inför praon. Filmen är ett bra sätt att få igång en diskussion i klassen. Den handlar om Kalle och Maria som går i åttonde klass, deras jakt på en rolig och lärorik praoplats och vad de lär sig under två veckor på en arbetsplats.

Filmen finner du under den sista fliken. Visa den gärna före elevernas praon. Många olika aspekter av praon kan tas upp och diskuteras med utgångspunkt från filmen.

Exempel på diskussionsfrågor efter filmen:

- **Vilken sorts företag vill eleverna praoa på?**
Både Kalle och Maria utgår från sina personliga intressen när de börjar leta praoplats. De är intresserade av många olika saker och diskuterar med kompisar och föräldrar vilken sorts arbetsplats som skulle passa just dem.
- **Hur hittar man en praoplats?**
De flesta skolor uppmuntrar eleverna att själva leta praoplatser via föräldrar, bekanta och andra personliga kontakter. När Kalle och Maria väl kommit fram till vad de skulle vilja göra vidtar sedan jakten på en bra praoplats. Vi får följa hur de båda använder sig av sina personliga nätverk.
- **Vad kan hända under praoperioden?**
Vi får sedan följa Kalle och Maria under deras praon, se vilka utmaningar de ställs inför och vad de lär sig. De stöter på både problem och oväntade fördelar, men med hjälp av bra handledare och egna initiativ löser sig det mesta.
- **Vad lär man sig på att praoa?**
Filmen avslutas med att både Kalle och Maria intervjuas om vad de lärt sig under sin praon och dessutom får vi höra hur deras handledare tycker att det har gått.

"VAD SKA SVERIGE MED FÖRETAG TILL?"

Filmen "Vad ska Sverige med företag till?" som också följer med den här pärmen (se sista fliken) är en introduktion till företagets roller i samhället. På ett underhållande sätt för den en diskussion om företagandet, dess villkor och dess konsekvenser. Filmen riktar sig i första hand till gymnasieelever och är lämplig som underlag för en diskussion kring företagandet som fenomen, vilka som blir företagare och vad samhället får ut av företagen. Läs mer om detta under avsnittet "Undervisning om företag och näringsliv" på sidan 35.

Filmen bygger på intressentmodellen (se sidan 35) och tar upp företagande ur dimensionerna kunder, anställda, ägare och samhälle. Titta gärna på filmen tillsammans med eleverna inför deras praktik.

Exempel på diskussionsfrågor efter filmen:

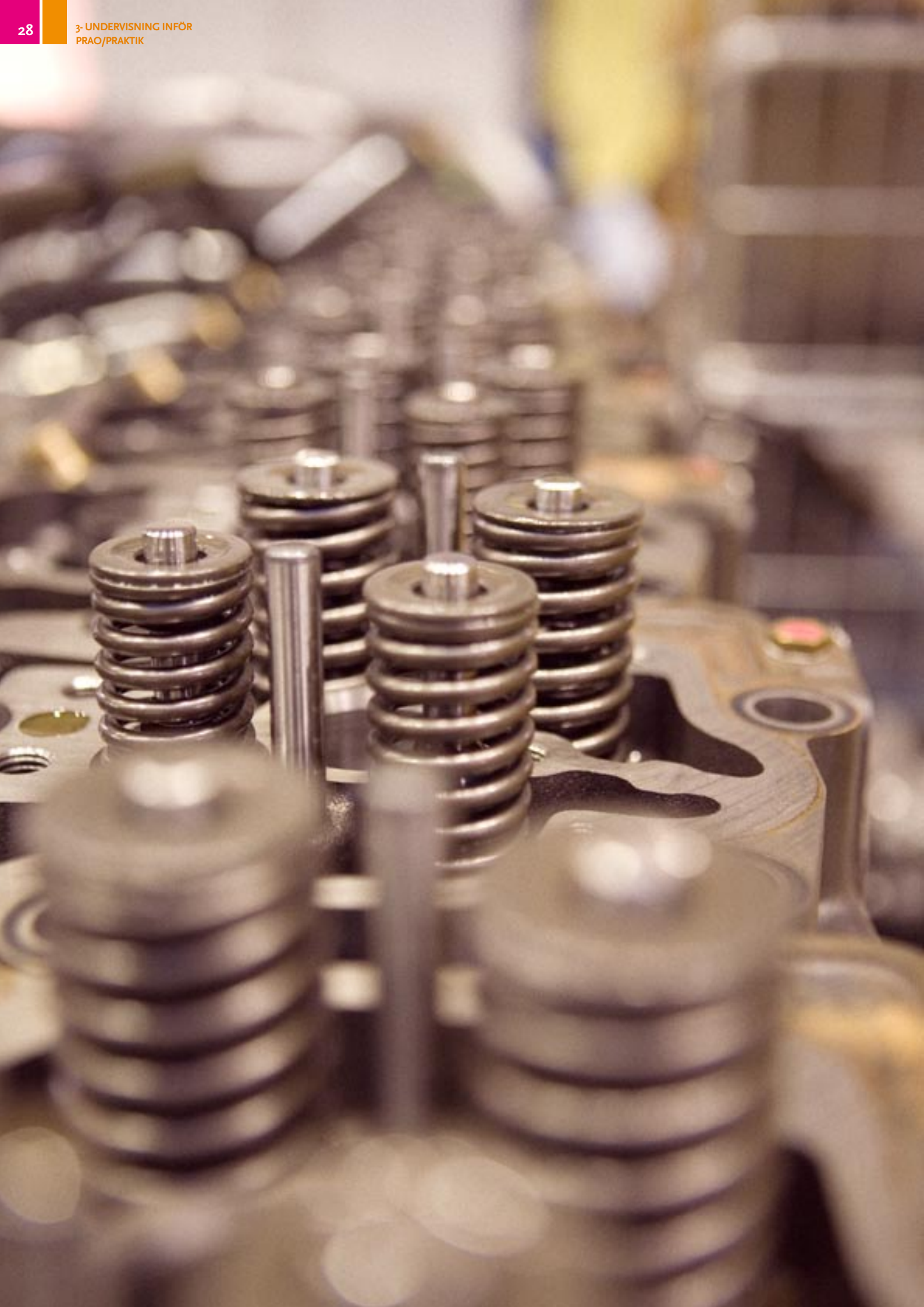
- Varför vill människor göra affärer med varandra? Vad vinner kunden och företaget på en affär?
- Vilka är de vanligaste skälen till att människor startar företag?
- Diskutera företag som har varit framgångsrika i att skapa förtroende hos sina kunder. Hur har de gjort?
- Hur kan exempelvis små företag (som Georgsson Mails i filmen) fungera med tanke på att de konkurrerar på samma marknad som stora företag (som Posten och Citymail)?
- Vad innebär vinst och vad händer om företag inte går med vinst?
- Vad har det för betydelse om företaget exporterar eller importerar? Resonera kring för- och nackdelar med att företagets marknad är lokal, regional, nationell eller internationell.

- Hur viktigt är det att företag betalar hög lön? Vad kan företag erbjuda sina medarbetare förutom bra lön?
- Vilken roll spelar ägarna i ett företag? Vilka för- eller nackdelar kan det finnas för ett företag att ha externa ägare?
- På vilket sätt kan ett företag påverka samhället eller en ort? Vilka företag på elevernas ort påverkar det lokala samhället?
- Hur många produkter eller tjänster från olika företag stöter eleverna själva på under en dag, från det att de går upp på morgonen tills att de går och lägger sig?

! Tips

Så här kan eleverna inspireras inför sin prao/praktik:

- Bjud in elever från högre årskurser, eller tidigare elever som nu arbetar, till klassen för att berätta om sin prao/praktik. Vad lärde de sig, hur gick kontakterna med företaget till och vad hade de kunnat göra annorlunda?
 - Bjud in handledare från företag, som tar emot praoelever/praktikanter. Många företagare tar tacksamt emot chansen att komma till skolan och berätta om vad man förväntar sig av en praoelev/praktikant, vad man kan erbjuda och hur man skulle vilja att samarbetet gick till.
 - Låt eleverna läsa uppsatser (eller bloggar) från prao/praktiken som äldre elever skrivit. Skolan kan lätt bygga upp en bank med bra texter under några år.
 - Besök en arbetsplats. Företag som tar emot praoelever/praktikanter kan ibland också vara beredda att ta emot större grupper på studiebesök. Ta chansen att besöka en arbetsplats med hela klassen!
-

ELEVENS OCH FÖRETAGETS FÖRVÄNTNINGAR PÅ VARANDRA

När eleverna ska genomföra sin prao i grundskolan eller sin praktik i gymnasiet kan det mycket väl vara första gången de vistas på en arbetsplats. Många elever upplever en stor osäkerhet kring vilka sociala och formella regler som gäller. Skolan spelar en viktig roll i att förbereda eleverna ordentligt på de annorlunda krav arbetslivet ställer.

Det är viktigt att gå igenom de självklara kraven, som att komma i tid och vara lämpligt klädd, men eleverna behöver även förberedas på andra saker.

Exempel på förberedande diskussionsfrågor:

- Diskutera hur eleven själv kan påverka sina arbetsuppgifter genom egna initiativ. Vilka arbetsuppgifter eleven får beror ofta på vilka arbetsuppgifter han/hon efterfrågar. Många företagare vittnar i intervjuer om att de uppskattar tydlig feedback från elever om vad de tyckte om uppgifterna de fått och vad de skulle vilja göra.
- Ta upp vikten av att ha en god kommunikation med handledaren om bland annat förväntningar. Diskutera med eleven hur han/hon får ut det mesta av sin prao/praktik.

Ett bra sätt att föra dessa diskussioner är att först låta eleverna göra "Egenskapsövningen".

UPPGIFT

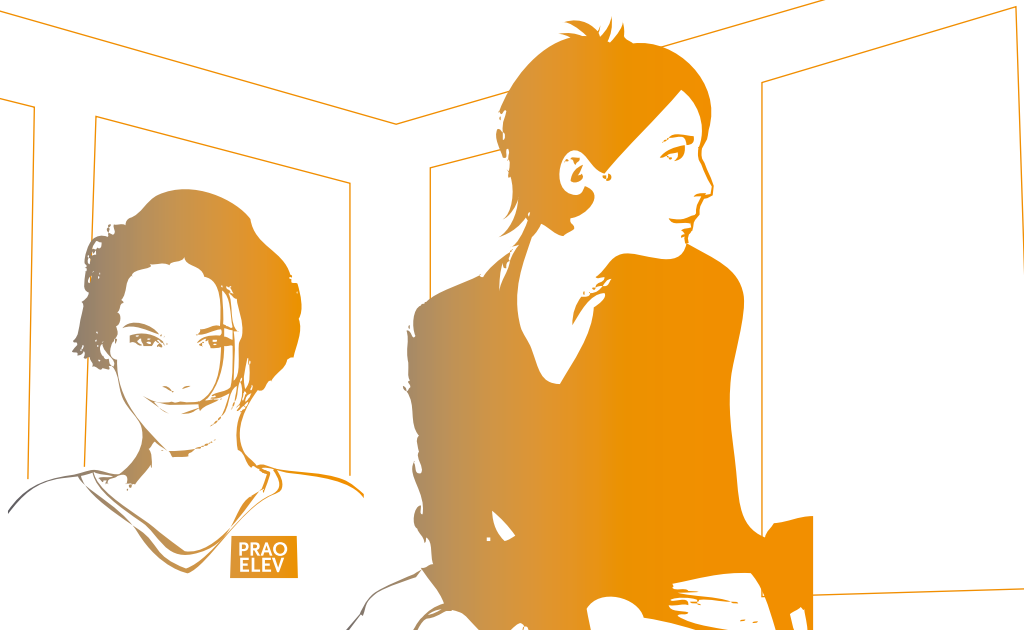
Egenskapsövningen – att sätta förväntningar

Egenskapsövningen syftar till att sätta igång elevernas tankar kring vad som krävs av dem och av deras arbetsgivare för att en prao-/praktikperiod ska bli lyckad.

Gör så här:

- 1 Kopiera och ge eleverna var sitt exemplar av bladet på nästa sida. Detta kan också laddas ner från www.svensktnaringsliv.se/ipraktiken
- 2 Eleverna ska först ringa in de fem egenskaper som han/hon tycker är allra viktigast hos en handledare. För därefter en diskussion med klassen. Varför är just dessa egenskaper viktiga? Vilka förväntningar har eleverna på handledaren? Vad kan eleverna göra om handledaren inte möter deras förväntningar?
- 3 Låt sedan eleverna ringa in de fem egenskaper som de tror att handledaren tycker är allra viktigast att eleven har. Diskutera svaren med klassen. Vilken roll har eleven för att prao/praktiken ska bli lyckad? Vad är det som avgör det? Vad kan eleven göra för att tiden under prao/praktiken ska bli lyckad?

Egenskapsövning

PRAOELEV

HANDLEDARE

Noggrann

Nytänkande

Rolig

Flexibel

Pålitlig

Pratglad

Nyfiken

Ansvarsfull

Trygg

Seriös

Ledare

Framåt

Kreativ

Öppen

Själsäker

Företagsam

Fokuserad

Eftertänksam

Lättlärd

Allmänbildad

Analytisk

Ödmjuk

Hjälpsam

Idérik

Punktlig

Prestigelös

Effektiv

Social

Kunnig

Bestämd

Driven

Lyssnande

Ekonomisk

ATT HJÄLPA ELEVERNA ATT SJÄLVA HITTA PRAO-/PRAKTIKPLATS

De flesta skolor tillåter eleverna att själva söka sin prao-/praktikplats. Elever som gör det har ofta en bättre upplevelse av sin prao/praktik. Dels hittar de i allmänhet arbetsplatser som berör deras egna intressen och som de därför uppskattar mer. Dels lär de sig också mycket i själva sökprocessen – att vara framåt och ta egna initiativ. Uppmuntra därför gärna eleverna att själva söka sin plats och ge stöd åt dem längs vägen.

Skolan kan ge eleverna tips om hur de kan kontakta företag, vilka som finns på orten och så vidare. Men ofta är utmaningen att få eleverna att komma igång och se möjliga arbetsplatser i sin egen närhet och i sitt personliga nätverk, som familj, släkt och vänner.

Om eleverna kan välja mellan att söka en egen plats eller att få en tilldelad plats från skolan kommer många att välja det senare. Ett sätt att uppmuntra den egna initiativförmågan är att göra själva sökprocessen till ett moment eller en uppgift inom ramen för något av de ordinarie skolämnena. Detta gör också att fler av lärarna blir involverade inför prao-/praktikperioden.

Övningen på sidan 34 innebär att eleverna hjälper varandra att upptäcka arbetsplatser i sin närhet. På så sätt kan de komma igång i sin sökprocess.

! Tips

Exempel på hur skolan kan stötta elevens sökande:

- Studiebesök hos ett lokalt rekryteringsföretag, med information om hur man söker jobb och hittar sina intressen.
 - Gruppuppgift i ekonomi eller samhällskunskap. Eleverna får marknadsföra skolans elever mot de lokala företagen. Eleverna kan till exempel ta fram ett brev till företagen, en hemsida eller en affisch.
 - Uppgift i svenska. Eleverna får skriva ett ansökningsbrev till den arbetsgivare de ska praoa/praktisera hos (även de som redan fått sin prao-/praktikplats).
-

UPPGIFT

Intresseövningen – att komma igång och söka praoplats

Elever som hittar sin egen praoplats gör det ofta i sitt eget nätverk av familj, släkt och vänner. Den här övningen är ett sätt att hjälpa eleverna att upptäcka möjligheter i sitt nätverk och att motivera dem att komma igång med sökandet efter en egen plats. Övningen riktar sig i första hand till elever i högstadiet som ska ut på prao.

Tanken med övningen är att utgå ifrån elevens egna intressen och därefter se hur han/hon kan hitta en praoplats där det finns möjlighet att utveckla dessa intressen.

Det är viktigt att eleverna förstår att det är de själva som måste höra av sig till de kontakter de fått. Det är lätt hänt att elever känner att ansvaret hamnar hos kompiserna som bjudit på en kontakt, snarare än hos dem själva.

Gör så här:

- 1 Ge eleverna var sitt exemplar av bladet på nästa sida som de skriver sitt namn på. Uppgiften finns även i skriften "I praktiken – elev" och att ladda ner på www.svensktnaringsliv.se/ipraktiken
- 2 Låt dem sedan enskilt fylla i sina tre största intressen i de tre tomma rutorna längst upp. Det kan till exempel vara musik, datorer, natur, fotboll, dans, rymden, teater, språk eller något annat.
- 3 Låt därefter eleverna byta blad med varandra. De får i uppgift att fundera ut tänkbara praoplatser som deras klasskamrat skulle kunna vara på, utifrån kamratens intressen. Om en elev till exempel skrivit "Fotboll" som intresse, skulle kamraten kunna skriva ner "Sportaffär" eller "Fotbollsklubb" som tänkbara praoplatser.
- 4 Låt eleverna byta blad igen, så att en tredje elev får bladet. Den eleven får i uppgift att fundera på företag eller personer han/hon konkret känner till och som skulle kunna hjälpa till att hitta en praoplats. Eleven skulle till exempel kunna skriva "Det finns en sportaffär på Storgatan" eller "En kompis pappa jobbar för en fotbollsklubb".
- 5 Eleverna får tillbaka sitt eget blad. De har nu tips på företag där de kan söka praoplats och förslag på personer att kontakta!

Övning: Mina intressen

NAMN:

KLASS:

Skriv ner dina tre största intressen här! Till exempel: Film, fotboll och musik.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Lämna vidare till en kompis som utifrån dina intressen ovan hjälper dig att fylla i exempel på var du kan praoa. Om du skrivit film kan det till exempel vara i en videobutik, på en biograf eller filmtidning.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Lämna vidare till ytterligare en kompis som utifrån förslagen ovan fyller i konkreta tips på företag eller personer att kontakta. Till exempel: Sofies pappas kompis Göran jobbar på Filmstaden.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Undervisning om företag och näringsliv

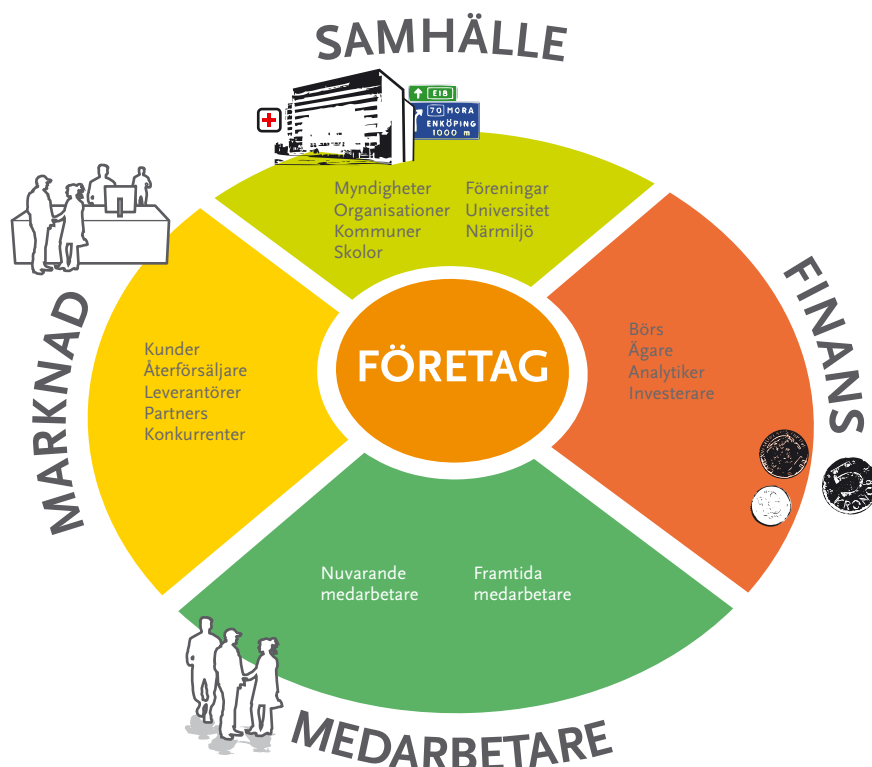
Det kanske enskilt viktigaste verktyget för att få eleven att engagera sig i sin prao/praktik är att tydligt få honom/henne att förstå hur den tiden är integrerad med undervisningen i skolan. Det är därför viktigt att koppla undervisningen till elevens prao-/praktikperiod.

Elever har ibland en ganska vag uppfattning om vad ett företag egentligen är och vad företagande innebär. Inför prao-/praktikperioder, som för de flesta elever oftast sker på ett företag, är det ett bra tillfälle att undervisa om företag och företagets roll i samhället. Undervisningen kan ske inom ramen för många av skolans ämnen.

På följande sidor finns exempel på hur detta kan gå till. Du hittar även hänvisningar till ytterligare inspirations- och undervisningsmaterial från Svenskt Näringsliv.

EN ÄMNESÖVERGRIPANDE MODELL

Oavsett vilket ämne man undervisar i finns det ofta ett behov av att beskriva företag i ett större sammanhang. Ett sätt att diskutera vad ett företag är, och hur företag relaterar till olika grupper i samhället, är att utgå från den så kallade "intressentmodellen". För elever i högstadiet kan en teoretisk modell vara svår att ta till sig, men modellen kan ändå inspirera lärare att på ett enkelt sätt strukturera undervisningen.

Både företaget och kunderna måste vinna på utbytet dem emellan, annars blir det ingen affär. Samma sak gäller med de anställda, om de inte får någonting tillbaka för den tid och det engagemang de lägger ner, så söker de sig tids nog till andra arbetsgivare. Ägarna måste få valuta för sina satsade pengar.

Företag har även en relation till samhället. De betalar skatt och framgångsrika företag är därför en förutsättning för offentlig konsumtion och transfereringar – skola, vård, pensioner, socialhjälp. Företag har ofta en nära relation till det lokala samhället och bidrar med kunskap, arbetstillfällen, ekonomisk utveckling och framtidstro.

Intressentmodellen är ett pedagogiskt sätt att se på företag som fenomen i samhället. Flera av de skolmaterial om företag som Svenskt Näringsliv tagit fram utgår från denna modell, till exempel filmen "Vad ska Sverige med företag till?", som följer med den här pärmen (se sista fliken). Filmen riktar sig i första hand till gymnasieelever och är lämplig som underlag för en diskussion kring företagandet som fenomen, vilka som blir företagare och vad samhället får ut av företag. Läs mer om detta och få förslag på diskussionsunderlag till filmen på sidan 27 under den här fliken.

! Tips

- Ett sätt att börja en diskussion om företag och näringsliv är att utgå från elevernas föräldrar. Vad jobbar de med? När man har räknat upp ett antal företag kan klassen diskutera vilka olika ekonomiska villkor de verkar under.
 - Vissa arbetsplatser är förmodligen en del av den offentliga sektorn. Skattefinansierade verksamheter, som till exempel skolan, verkar också under ekonomiska villkor. Men vad skiljer dessa verksamheter från privata företag? Var kommer pengarna ifrån?
 - Många företag lever på att sälja varor eller tjänster till konsumenter. Varför kostar saker som vi köper som de gör? Skulle det kunna vara billigare? Vilka kostnader har företag? Vad styr var människor handlar någonstans?
 - Det finns andra företag som kanske är mer okända för eleverna – sådana som lever på att sälja tjänster och varor till andra företag. Finns det många sådana företag? Hur marknadsför de sig? Varför blir vissa framgångsrika och andra inte?
-

Oavsett vilket ämne man undervisar i finns ofta ett behov av att beskriva företag i ett större sammanhang.

Undervisning om företag och näringsliv i olika ämnen

Nedan finns inspiration och några exempel på frågeställningar kring företagande och näringsliv som kan integreras i olika skolämnen i högstadiet och gymnasiet.

Det går att beställa ytterligare inspirations- och undervisningsmaterial som tar upp många av dessa frågor. Se sidan 43.

HISTORIA

Näringslivet har spelat en avgörande roll i svensk historia, men behandlas ofta kortfattat i historieundervisningen.

Exempel på teman som kan behandlas inom ramen för historia:

- **Det stora lyftet.** Från 1870 började det svenska näringslivet att växa. På 100 år genomgick Sverige en kraftig tillväxt och förvandlades från en fattig utpost i norra Europa till ett rikt industriland. Kommer tillväxten att öka även i framtiden?
- **Svenska snillen.** Många svenska företag har startats av färgstarka uppfinnare, som Alfred Nobel, Gustaf de Laval och Gustaf Dalén. Deras personliga historier illustrerar historien om det moderna Sveriges framväxt. Vilka snillen finns i dag? Vilka varor och tjänster tror eleverna att det kommer att finnas i framtiden?
- **Socialism och kapitalism.** Kommunismens historia under 1900-talet illustrerar hur synen på företagande och näringsliv skiftat över tid. Har skilda synsätt på företagande och entreprenörskap haft några effekter på samhället? Vad är företag bra för?
- **Näringslivets lokala historia.** Vilka företag har funnits på orten där skolan ligger? På vilket sätt har dessa verksamheter utvecklat orten över tid? Vilken typ av företag finns på orten i dag?

MATEMATIK/EKONOMI

Många centrala begrepp för att förstå företagssamheten går att diskutera med utgångspunkt i matematik. Företag och näringsliv kan också användas som exempel i grafer, tabeller samt i sannolikhetslära.

Exempel på diskussioner inom ramen för matematik/ekonomi:

- **Nollsummespel.** Företagande bygger på att varje affär ska innebära en vinst för både

köpare och säljare. Lyckade affärer innebär alltså ett "plussummespel", att "kakan växer". Vad är skillnaden mellan detta och ett nollsummespel, där resurser bara fördelas? Vilka andra exempel finns på nollsummespel och plussummespel?

- **Tillväxt.** Tanken om ekonomisk tillväxt kan illustrera flera matematiska principer. Ett exempel är skillnaden mellan medelvärde (BNP/capita) och distribution (vissa personer bidrar mer till summan än andra). Ett annat är ackumulerad procentuell förändring av en variabel över tid (BNP beskrivs ofta i procent av föregående års absoluta BNP, vilket skapar en icke-linjär graf).

SAMHÄLLSKUNSKAP

I en modern demokrati med marknadsekonomi är företag och näringsliv en betydande del av samhället. Många av underlagen i läroplanen för samhällskunskap har direkt bäring på näringsliv och företag.

Exempel på diskussioner inom ramen för samhällskunskap:

- **Skatt.** Företag betalar skatt och mycket i samhället bekostas av skatter. Men vad är skatt egentligen? Vilka betalar skatt? Vad i samhället finansieras av skatter? Utan lönsamhet i näringslivet finns inga pengar till skattefinansierade utgifter. Vad bidrar företagen med i sin roll som skattebetalare?
- **Globalisering.** Det svenska näringslivet blir allt mer globalt. Svenska företag är verksamma i många andra länder och samtidigt kommer utländska företag till Sverige. Internet och andra tekniska innovationer har brutit ned gränser mellan länder och människor. Frihandeln och kapitalflödena mellan länder har ökat. Vad betyder det för välbefinnandet i Sverige och i andra länder?
- **Vinst.** Vinst är ett kontroversiellt begrepp, som samtidigt är centralt för förståelsen av näringslivet. Behöver företag gå med vinst? Vad används vinsten till? Vilken kritik finns av vinst som drivkraft i näringslivet? Vad händer om ett företag inte går med vinst?
- **Var kommer företagen ifrån?** Varför startar man ett företag? Vad är egentligen en affärsidé? Vad betyder det för samhället om fler företag startas? Vilken typ av företag skulle eleverna vilja se i framtiden? Kommer utvecklingen med allt mer avancerade produkter och tjänster att fortsätta för evigt?

GEOGRAFI

Geografiska förutsättningar har i alla tider påverkat näringslivet och företagsamheten. Jordbruk och råvarutillgångar har avgjort vilka länder som tagit fram vissa produkter. Handelsorters geografiska läge har påverkat vilka länder som fått ett blomstrande näringsliv.

Exempel på diskussioner inom ramen för geografi:

- **Näringslivets geografi.** Varifrån kommer varorna på ett vanligt frukostbord? Apelsiner från Israel, bacon från Danmark, socker från Brasilien och så vidare. Vilka geografiska förutsättningar är det som gör att länderna producerar de varor de gör?
- **Politisk geografi.** Länder har valt olika sätt att förhålla sig till företagsamhet, som ibland får tydliga avtryck i geografin. Ett exempel är gränsen mellan Nord- och Sydkorea. Vilka andra geografiska gränser finns som påverkar utrymmet för företagande?

SVENSKA

Många elevuppgifter med koppling till näringsliv och företagande kan redovisas inom svenska, antingen skriftligt eller muntligt.

Exempel på uppgifter inom ramen för svenska:

- **Skriva en jobbansökan.** En bra uppgift (som också uppskattas mycket av prao-/ praktikföretagen) är att låta eleven skriva en ansökan och sedan skicka den till företaget.
- **Uppsats om prao/praktiken.** Eleven kan få uppgiften före prao-/praktikperioden, som han/hon lämnar in eller redovisar på annat sätt efter sin tid på företaget. Uppsatsen kan också skickas till företaget.
- **Intervjua en tidigare elev om hans/hennes prao/praktik.** Ett sätt att inspirera eleverna och höja deras förväntningar är att låta dem öva på att göra intervjuer med tidigare prao-/praktikelever.
- **Uttalade behov.** I läroplanen ingår att eleven ska kunna sätta sig in i andra människors tankar. Ett sätt att göra detta är att diskutera konsumenters behov och hur företag kan tänka sig in deras situation för att se vilka behov de kan tillgodose.

ENGELSKA

Elever i högstadiet ska på engelska kunna berätta och beskriva något som han/hon sett, hört, upplevt eller läst. De ska också kunna uttrycka och argumentera för en uppfattning i något för honom eller henne angeläget ämne. Detta kan med fördel göras i anslutning till prao, och i anslutning till praktiken i gymnasiet. Redovisningsformerna kan vara samma som i svenska.

NATURVETENSKAPLIGA ÄMNEN

Näringslivets utveckling bygger i hög grad på utvecklingen av ny teknik och på fördjupad förståelse av naturens lagar. Ett sätt att illustrera och konkretisera ämnena fysik, kemi och biologi är att lyfta fram företagstillämpningar genom tiderna och hur dessa förändrat vår omvärld.

Exempel på diskussioner inom ramen för de naturvetenskapliga ämnena:

- **Naturvetenskap och tillväxt.** Jordbruk, kommunikationer och elektricitet är exempel på människans tillämpning av ny vetenskaplig kunskap. Alla dessa har på olika sätt omsatts i företagsamhet och inneburit stora språng för människans livsvillkor. Vilka fler sådana avgörande steg finns och hur har vetenskapen kommit till nytta i näringslivet? Hur har människors livsvillkor förändrats till följd av detta?
- **Miljöpåverkan.** Företag påverkar miljön på olika sätt, men företagande innebär också att ekonomiska resurser skapas som kan investeras bland annat i god miljö. Vilka naturliga drivkrafter har företag för att minska sin miljöpåverkan?

Ett sätt att konkretisera begreppet företag för elever är att utgå från skolan. Vissa skolor är företag, men även de som inte är det verkar under ekonomiska villkor.

Ämnesintegrerade projekt

Ett tydligt sätt att knyta ihop prao/praktik med skolans undervisning är att driva projekt som integrerar prao/praktik med flera olika skolämnen. Ett sådant projekt kan startas till exempel en vecka innan prao/praktiken börjar, pågå under prao/praktikperioden och sedan avslutas och redovisas när eleverna varit tillbaka i skolan en vecka.

Projekten kan redovisas på olika sätt till exempel i form av en uppsats, ett föredrag, utställningar, webbsidor eller i diskussioner. Vilket man än väljer är det viktigt att projektet för eleverna upplevs som en naturlig del av prao-/praktikperioden.

Här följer sex korta förslag på ämnesintegrerade projekt.

1 HUR FUNGERAR SKOLANS EKONOMI?

Ett sätt att konkretisera begreppet företag för elever är att utgå från skolan. Vissa skolor är företag, men även de som inte är det verkar under ekonomiska villkor.

Varje elev informeras förslagsvis om att de representerar en skolpeng, som kan variera beroende på vilken hemkommun eleven har. För att åskådliggöra skolans ekonomi kan man låta eleverna vara med och reda ut skolans intäkter och utgifter. Uppgiften bör givetvis anpassas efter studienivån.

Eleverna kan till exempel ta reda på:

- Hur stora är skolans sammanlagda inkomster?
- Hur har dessa inkomster förändrats över tid?
- Kan man öka intäkterna genom att få fler elever till skolan?
- Hur skulle det kunna gå till?
- Hur stora är skolans utgifter?
- Vilka är de största utgiftsposterna?
- Kan man till exempel byta mindre städning av lokalerna mot fler datorer?
- Hur många datorer kostar en vikarie?
- Hur skiljer sig skolan från företag när det gäller möjlighet att hitta nya kunder, flytta, ändra verksamhet och så vidare?

Ett projekt om skolans ekonomi kan även integrera matematik, samhällskunskap och svenska för att på ett enklare sätt ge eleverna kunskaper om skolans ekonomiska villkor. Dessa resonemang gör det enklare för eleven att sedan få samma förståelse på den arbetsplats där han/hon praoar/praktiserar.

2 DET LOKALA FÖRETAGET

På varje större ort i Sverige finns lokala företag som på något sätt förändrat Sverige och bidragit till landets utveckling. Eleverna kan få i uppgift att beskriva ett av dessa företag utifrån olika ämnesperspektiv.

Historia. Eleverna kan ta reda på och beskriva hur företaget grundades och hur det har utvecklats. Om företaget grundades för länge sedan kan företagets historia kopplas till platsens eller till Sveriges historia. Hur har företaget förändrats i takt med tiden och övrig utveckling i samhället?

Svenska. Elevernas inlämningsuppgift kan bedömas språkligt i svenska och utföras inom ramen för till exempel en uppsats.

Naturvetenskap. Många företags affärsidé grundar sig på en speciell uppfinning eller teknologi. Eleverna kan få sätta sig in i vetenskapen bakom tekniken i ämnena kemi, fysik eller biologi.

! Tips

Den här uppgiften kan också ges individuellt till eleverna inför deras prao-/praktikperiod och redovisas efteråt i skolan.

3 KAN VEM SOM HELST JOBBA MED VAD SOM HELST?

Ett sätt att ge eleverna en bättre överblick över arbetsplatsen där de praoar/praktiserar kan vara att utgå från de olika kompetenser som behövs i en organisation. Om man till exempel vill förstå hur ett fartyg är organiserat kan man utgå från de olika befattningarna bland besättningen och berätta vad de gör.

Låt gärna eleverna fundera kring:

- Finns det jobb som vissa inte får göra på min prao-/praktikplats? En del yrken kräver exempelvis en speciell utbildning, andra kräver viss klädsel eller utrustning. Vilka exempel finns på min prao-/praktikplats och varför är det så?
- Finns det begränsningar för vad som är tillåtet att göra inom den bransch där jag praoar/praktiserar? Är det bra eller dåligt?
- Finns det några jobb på min prao-/praktikplats, som man måste ha en speciell utbildning för att få utföra? Vad skulle kunna hända om någon annan gjorde det jobbet?

4 HUR MÅNGA DAGISPLATSER BEKOSTAR FÖRETAGET DÄR JAG PRAOAR/PRAKTISERAR?

Att ett företag betalar skatt känner eleverna kanske till. Men hur mycket skatt och vad går den egentligen till? Låt gärna eleverna ta reda på hur mycket och vilka typer av skatt som företaget där de praoar/praktiserar betalar. Hur mycket kostar till exempel en dagisplats i den kommunen? Hur många dagisplatser betalar företaget?

Detta projekt kan till exempel integrera samhällsorienterande ämnen med matematik.

5 HUR MINSKAR MAN BELASTNINGEN PÅ MILJÖN UTAN ATT DET KOSTAR PENGAR?

Låt eleven analysera en eventuell miljöbelastning på sin prao-/praktikplats och föreslå åtgärder för det som enkelt kan genomföras utan att det kostar företaget pengar. Ett miljötänkande i företaget är ett allt viktigare marknadsföringsinstrument!

Hur skulle till exempel:

- Transporterna kunna göras mer miljövänliga eller minskas?
- Pappersförbrukningen minskas?
- Elförbrukningen minskas och eller styrs om till att blir mer miljövänlig?
- Inköp av förbrukningsvaror kunna kontrolleras ur miljösynpunkt?
- De anställda utbildas i ett mer medvetet miljöansvarstänkande?
- Vilka av dessa insatser gör företaget redan i dag? Vad har det uppnått då?

Att analysera miljöåtgärder kräver i viss mån integration av både naturkunskap, matematik och ekonomi, ämnen som inte alla läser. Men miljöaspekten finns med som kursmål i nästan alla kurser, så projektet kan utformas på många olika sätt för att passa olika program.

6 BÄTTRE MARKNADSFÖRING MED ENKLA MEDEL

Många företag skulle kunna förbättra sin marknadsföring. Bland Sveriges småföretagare finns till exempel ofta potential att nyttja internet på ett effektivare sätt, en kanal som ofta ligger ungdomar nära. Låt eleven lägga upp en liten marknadsföringsplan eller marknadsaktivitet för företaget och fundera kring hur företaget bäst når ut med information om sina erbjudanden till kunderna.

**MER MATERIAL ATT BESTÄLLA
KOSTNADSFRETT:**

Det finns några olika material om företagande att beställa från Svenskt Näringsliv för den som vill ha idéer och hjälp i sin undervisning.

”Entreprenörerna – Sveriges väg till välstånd”

En skrift för klassrummet som beskriver hur den svenska företagsamheten tog Sverige från bondesamhälle till en modern industrination. 40 sidor.

”Uppslaget om Tillväxt”

Ett häfte som beskriver Sveriges ekonomiska tillväxt under 1900-talet och diskuterar tillväxtens betydelse för utveckling och samhälle, 20 sidor.

”Uppslaget om Vinst”

Ett häfte som tar upp vad företagsekonomisk vinst är, hur vinst beräknas, kritik mot företagens vinster och vad vinst används till. 20 sidor.

”Vad ska Sverige med företag till?”

En skrift som kombinerar teoretiska resonemang kring företagens roller i samhället med många verklighetsexempel. Skriften utgår från intressentmodellen. 40 sidor.

Till skriften finns också en lärarhandledning, samt den film som du hittar under sista fliken i pärmen.

”Det nya Europa”.

Ett undervisningsmaterial om globalisering som tagits fram tillsammans med 200 gymnasielärare under en resa i Östeuropa. Skolmaterialet består av ett magasin, en lärarhandledning med förslag till lektionsupplägg och ett häfte med övningar.

Material kan beställas på www.svensktnaringsliv.se/skola – där du även kan registrera dig för prenumeration på Svenskt Näringslivs digitala nyhetsbrev ”Nytt från Skola och Näringsliv” som utkommer två gånger i månaden.

KAPITEL 4

Skolan under prao/praktik

Både eleven och handledaren uppskattar att någon gång under perioden få återkoppling av skolan. Att besöka arbetsplatsen kan vara en fördel, men kontakt kan även tas på annat sätt. Det är bra om ämnesläraren tar kontakten, så att eleven och företaget ser kopplingen till den ordinarie undervisningen.

TELEFONSAMTAL

Under ett telefonsamtal kan både handledaren och eleven beskriva hur situationen upplevs. Passa på att fråga eleven om han/hon trivs, vilka arbetsuppgifter han/hon får göra, om handledaren är tillgänglig, om det uppstått något problem och så vidare. Passa även på att fråga hur det går med uppgifterna, om eleven fått några att lösa under praktikens gång och om eleven vill att du ringer igen. Det är också bra, och väldigt uppskattat, att stämma av med handledaren för att få en helhetsbild av hur det fungerar.

E-POST

Att skicka ett e-postmeddelande är ett annat enkelt sätt att kontakta eleven på. Det är också en användbar kanal för att skicka ut information gällande exempelvis uppgifter som skall lösas av samtliga elever ute på företagen eller annan viktig information.

Innan det är dags för eleverna att gå ut på prao/praktik – kom ihåg att samla in allas e-postadresser. Det är också viktigt att eleverna underrättas om att kontakten kommer att ske via e-post. Ta också gärna i förväg reda på handledarens e-postadress så att du snabbt kan göra en avstämning även med denne.

BLOGG

En blogg kan med fördel fungera på samma sätt som en loggbok eller dagbok, med skillnaden att kanalen är internet och det som skrivs kan nås av allmänheten. Att starta en egen blogg under prao/praktiken kan vara ett roligt sätt för eleven att lära sig ett nytt verktyg och samtidigt kunna kommunicera med skolan. Du kan enkelt gå in på elevens blogg, ta del av det eleven skriver och skicka kommentarer/frågor direkt i bloggen.

Bloggen kan med fördel även användas som en kanal för eleven att utföra uppgifter genom, och kan även hållas levande efter prao/praktiken.

Tips

Här är några exempel på var man kostnadsfritt och enkelt kan lägga upp en egen blogg:

- www.webblogg.se
 - www.bloggagratis.se
 - <http://spaces.live.com>
 - www.bloggsite.se
 - <http://blogg.passagen.se>
-

KAPITEL 5

Uppföljning och redovisning

När eleven återvänder till skolan efter avslutad prao/praktik är det viktigt att undervisningen inte bara tar vid där den slutade några veckor tidigare. Prao-/praktikperioden gör ofta starkt intryck på eleven och bör diskuteras för att eleven ska få möjlighet att jämföra erfarenheter. Om skolan har jobbat med ett projekt där prao/praktik varit en integrerad del är det naturligt att diskussionen fortsätter efteråt. Men även annars uppskattar eleverna ofta att få berätta om sina intryck.

BETYGSA SÄTT DIN PRAO-/PRAKTIKPLATS

Att be eleven betygsätta eller lista bra och dåliga saker med "sin" arbetsplats är ett enkelt och konkret sätt att uppmuntra till reflektion. En kort lista med "näm n fem bra saker" och "näm n fem dåliga saker" resulterar ofta i mer detaljerade svar än helt öppna frågor. Än mer konkreta frågor, som "vad tycker du om din handledare" fungerar också att föra en diskussion kring.

PERSONLIGA INTRYCK

En bra idé är också att eleven får ventiler sina personliga intryck av prao-/praktikperioden. Var det tråkigt? Utmanande? Läskigt? Det roligaste på hela skolarbetet? Ibland kan ett bra sätt att få igång en diskussion vara att fråga eleverna hur de själva skulle agera om de vore handledare och skulle ta emot en praktikant. Vilka uppgifter skulle eleverna tycka vara lämpliga för en praoelev/praktikant? Hur mycket instruktioner behövs? Hur självständigt kan man jobba?

Elever som går i skolan är vana vid att ingå i en grupp som alla delar gemensamma erfarenheter och värderingar. Lektioner, raster, åsikter om lärare och skolmat; de flesta upplevelser och intryck sker och tas in i stora grupper. Efter en prao-/praktikperiod som man genomfört utan sina klasskamrater kan det därför kännas viktigt att få prata av sig ordentligt om vad som hänt och berätta om sina upplevelser. Skolan bör uppmuntra till och avsätta tid för detta.

LÄRDOMAR

Elever som redan före prao/praktiken vet att de kommer att få redogöra för verksamheten på arbetsplatsen, när de kommer tillbaka till skolan, kan lättare motiveras att skaffa sig en översikt över hela företagets verksamhet.

Exempel på frågor som eleven bör kunna svara på efter sin prao/praktik:

- Vilken är företagets grundläggande affärsidé?
- Vad är det för typ av varor eller tjänster företaget tillverkar eller erbjuder?
- Vilka är kunderna?
- Finns det olika typer av kunder?
- Hur kommer kunderna i kontakt med företaget?
- Vilka sorters leverantörer har företaget?
- Vilka konkurrenter har företaget?
- Hur många anställda har företaget?
- Finns det flera enheter (kontor/butiker)?
- Finns företaget i flera länder?
- När startades företaget?
- Vem eller vilka äger företaget?
- Har företaget någon gång bytt inriktning?
- Vilken typ av företag – är företaget till exempel ett tjänste- eller industriföretag?

De här diskussionerna kan naturligtvis ske i många olika former till exempel i klassrumsdiskussioner, uppsatser, föredrag, webbsidor och så vidare. Det viktiga är dock att eleven verkligen känner att skolan tar prao/praktiken på allvar och att lärdomarna därifrån faktiskt kan länkas ihop med det man lär sig i skolan. Många elever uppger att det känns som att "skola" och "prao/praktik" är helt olika verksamheter som har lite eller inget alls med varandra att göra. Den känslan är ett av skolans viktigaste uppdrag att motverka.

UTVÄRDERA FÖRETAGET TILLSAMMANS MED ELEVERNA

Be gärna eleverna på ett strukturerat sätt att utvärdera företaget som arbetsplats. Gör sedan en utvärdering med den skolpersonal som haft kontakt med företaget och kombinera dessa intryck. Att spara sådan information är ett mycket värdefullt verktyg till exempel när personal eller ansvarsområden roterar, företag flyttar eller om man ska utvärdera arbetet över flera års sikt.

På nästa sida hittar du en mall för elevens utvärdering av sin prao-/praktikplats.

ÅTERKOPPLING TILL FÖRETAGEN

Företagare som tar emot praoelever/ praktikanter uppger ofta att de skulle vilja ha bättre kommunikation och uppföljning med skolorna. Det är viktigt att företag och speciellt handledaren upplever att skolan aktivt söker kommunikation med dem både före, under och efter prao-/praktikperioden.

Från skolans sida bör man sträva efter att ha ett avstämningssamtal, på telefon eller i form av ett möte, veckan efter det att prao/praktiken avslutats. Många företag lever under hård tidspress och om avstämningen inte blir av kort tid efter avslutad prao/praktik är risken stor att den inte blir av alls. Det är därför bra att ha bokat tid för avstämning redan på förhand.

Exempel på vad avstämningssamtalet kan handla om:

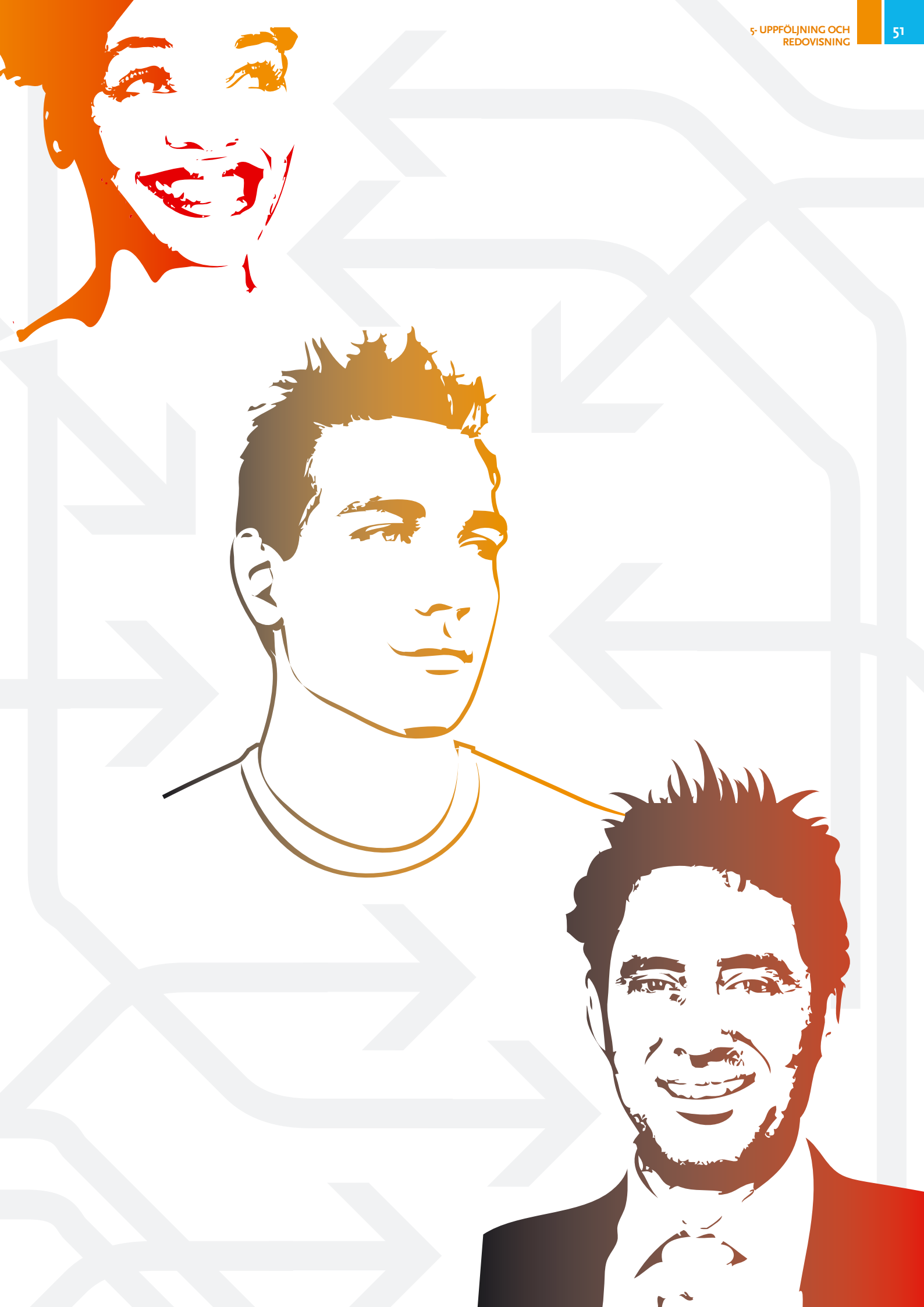
- Företagets kontakter med skolan före, under och efter prao/praktiken.
- Företagets plan för eleven, och genomförande av denna, under prao/praktiken.
- Elevens utvärdering/återkoppling till företaget.

Under återkopplingen till företaget bör skolan sträva efter att få klarhet i ett antal frågor. Exempel:

- Hur upplevde företaget kommunikationen med skolan inför mottagandet av praoeleven/ praktikanten?
- Visste handledaren vem som var kontaktperson i skolan om det uppstod några frågor?
- Vad hade företaget för förväntningar på skolan, och hur infriades dessa?
- Vad hade företaget för förväntningar på praoeleven/praktikanten och hur infriades dessa?
- Hur upplevde företaget och handledaren sin egen roll? Tog man emot praoeleven/ praktikanten på ett så bra sätt som möjligt? Fanns det något man borde ha gjort annorlunda?
- Hur tror handledaren att praoeleven/ praktikanten upplevde sin period på företaget?

! Tips

Det är viktigt att inte hamna i en diskussion om hur praoeleven/praktikanten "skött sig" eller presterat. Syftet med prao/praktik är inte att eleven ska prestera som en anställd, utan att eleven ska lära sig och utvecklas.

KAPITEL 6

Andra sätt att samarbeta med näringslivet

Det finns många olika sätt för skolan att samarbeta med näringslivet. Alla företag har inte möjlighet att ta emot elever för prao/praktik. Men många kan tänka sig andra former av samarbeten med skolan. Här följer några.

BESÖK I KLASSEN

Att i samband med undervisning kring näringsliv och arbetsmarknad bjuda in en företagare för att berätta om sin verksamhet är ofta uppskattat av eleverna. Det kan till exempel vara en del av undervisningen i samhällskunskap. Beroende på vilken verksamhet företaget har kan det även vara en del i något annat ämne.

Kontakta gärna ett företag på orten som kan tänkas bidra med kunskap om företagande och näringsliv. Berätta vad eleverna jobbar med för tillfället, när det gäller företagande och näringsliv och hur företaget kan bidra med perspektiv utifrån.

Ett upplägg kan vara att besökaren helt enkelt föreläser om sitt företag och berättar om verksamheten. Det kan också vara mer av en frågestund med eleverna.

STUDIEBESÖK

Ett studiebesök är mest givande då eleverna får möjlighet att se saker de är ovana vid. Det är roligare att besöka ett tryckeri än att besöka ett kontor. Allra bäst blir studiebesöket om det finns saker som eleverna kan pröva praktiskt.

Hör av dig till några företag på orten och fråga om de kan ställa upp på ett studiebesök. Föreslå att de visar runt eleverna på företaget för att försöka hjälpa dem att förstå verksamheten som en helhet. Ett tips är att göra en rundvandring på de olika avdelningarna i företaget för att eleverna ska lära sig hur de hänger ihop och samverkar.

Inför ett studiebesök är det viktigt att företaget är medvetet om elevernas förkunskaper, i vilket syfte de kommer på besök, om besöket är kopplat till ett specifikt ämne, samt vilka övriga förväntningar eleverna har inför besöket. Stäm av på förhand med företaget och planera besöket tillsammans.

! Tips

Samarbeta gärna med företaget om att ge eleverna uppgifter att lösa under studiebesöket.

MENTORSKAP

Mentorskap är ett bra sätt att få fördjupad kontakt med ett företag över tid. En mentor kan fungera som en vägledare för en eller flera elever, alternativt för en skolledning, studie- och yrkesvägledare eller lärare.

Mentorskap för en elev eller en klass kan i praktiken innebära att mentorn besöker eleven/klassen någon gång per termin för att prata om företagande kopplat till undervisningen. En mentor kan också verka gentemot lärare och skolledning. Inom ramen för detta kan ni till exempel diskutera hur företags- och näringslivsperspektiv kan lyftas in i undervisningen. Till en början kanske ni ses en-två gånger per termin.

Mentorn är inte bara någon som ger kunskap utan är framför allt en stödperson som inspirerar. Tänk på att relationen är ömsesidig, båda parter delar med sig av sina kunskaper och tips.

! Tips

- Inventera personliga kontakter. Vilka tänkbara mentorer finns i bekantskapskretsen hos personalen på skolan?
- Kanske en lärare kan göra en mini-prao på ett företag? Hör av er till företag på orten och fråga.
- Kanske finns redan ett etablerat samarbete mellan skolan och ett företag. Kan den relationen fördjupas ytterligare genom mentorskap?

FADDERFÖRETAG

En del företag vill ta ett ännu större ansvar och stöttar därför klasser eller hela skolor som fadderföretag. Genom att ställa elevernas teoretiska kunskaper mot ett företags praktiska erfarenhet får eleverna en mycket tydligare bild av hur deras kunskaper kan komma att tillämpas i ett framtida arbetsliv.

Ett fadderföretag har en nära relation med skolan. Ett upplägg är att skolan eller klassen besöker företaget, eller vice versa, en-två gånger per termin. Inför varje möte får eleverna med sig en uppgift från skolan, med tydlig koppling till ett ämne, som ska lösas hos fadderföretaget.

! Tips

- Finns det några liknande samarbeten på orten? Fråga kommunen om eventuella samarbeten som redan finns eller kontakta företag direkt och fråga om någon är villig att bli fadderföretag.
- Finns det någon i närheten som kan tänkas vilja samarbeta? Tänk igenom personliga kontakter.

PROJEKTARBETEN

När eleverna i olika former genomför projekt- eller examensarbeten kan det vara en god idé att samarbeta med näringslivet. På så sätt integreras arbetet i skolan med företagen. Om ett samarbete med ett företag fungerat bra, så är det vanligt att det är öppet för fler förslag.

! Tips

- Låt eleverna komma med idéer om vilken typ av företag, som kan kopplas samman med deras arbete.
- Låt eleverna presentera sina färdiga projektarbeten ute i företagen, som i sin tur kan ge sina synpunkter på arbetet.

Nedan beskrivs fyra projekt som valt olika tillvägagångssätt, men som alla har samma mål; att stärka banden mellan skolan och näringslivet.

Projektet Framtidspiloterna

Framtidspiloterna är ett komplement och ett alternativ till prao. Falu kommun står bakom projektet, som finns tillgängligt för elever i grundskolan. Planer finns på att utveckla det för att även kunna fungera i gymnasieskolan och i andra kommuner i landet.

Projektet går ut på att en grupp elever ska sätta sig in i ett företags verksamhet och hjälpa till att marknadsföra företaget och dess produkter. Eleverna träffar företaget på plats och får sedan i uppdrag att göra en företagsanalys, enligt en speciell mall. Elevernas uppgift blir sedan att producera ett material eller produkt, som företaget kan använda i sin marknadsföring. Eleverna får hjälp av en reklambyrå, som håller seminarier om bland annat presentationsteknik och konsten att göra en monter. När produkten är färdig får eleverna presentera den på en mäsas. Där får de demonstrera sitt arbete i montern och presentera företaget på scen.

Maud Granström är lärare och SYV på Söderbaumska Skolan AB i Falun. Hon jobbar med Framtidspiloterna i årskurs nio. Skolan var den första i Falun att ingå i projektet och har varit med sedan 2005 och ser det som ett komplement till prao.

Maud är även handledare för eleverna under projektet. Hon tycker att det bästa med Framtidspiloterna är konceptet. Eleverna får lärdom om näringslivet och ser på företagen med nya ögon.

– Eleverna får en helt annan inblick i näringslivet och intar en roll de inte har i skolan. De som normalt inte tar så mycket ansvar presterar ändå bra mot företagen.

Att jobba som handledare i projektet innebär att hjälpa och stötta eleverna. Istället för att gå efter läroplanen styr elevernas olika behov.

– Vi får ett avbrott i undervisningen som är nyttigt både för oss lärare och för elever. Vi har valt att under två veckor stänga av all annan undervisning, så att eleverna får möjlighet att djupdyka i projektet för att känna att de presterar någonting värdefullt och bra.

En annan behållning är att eleverna själva blir projektledare i ett "riktigt projekt" som skolan inte är med och bedömer. På så sätt blir eleverna inspirerade och tar rollen på allvar.

– Många företag är mycket imponerade av det eleverna presterar på kort tid. De flesta går verkligen in för sin uppgift och ser till slut sig själva som en del av företaget. Samarbetet blir naturligt och alla parter gynnas.

Nätverket Västerås Brobyggare

Västerås Brobyggare är ett projekt som startade i september 2006. Louise Jonsson, projektledare och initiativtagare, svarar på fem korta frågor om projektet.

Vad är Västerås Brobyggare?

– Västerås Brobyggare är ett nätverk för skolledare och företagsledare, där vi skapar en plattform för dessa ledare att träffas. Träffarna sker en gång i månaden, under lunchtid. Vi ser till att arrangera mötet och de bidrar med sitt personliga engagemang.

Vilka är med i Västerås Brobyggare?

– Totalt är det 20 stycken första omgången (september 2006 - maj 2007), tio skolledare och tio företagsledare. Ledarna är speciellt inbjudna av oss och medverkar utifrån ett personligt engagemang, för att bidra till skolans och näringslivets gemensamma utveckling.

– Mötena är inte fördefinierade, utan styrs mycket av de medverkande, som diskuterar och har ett bra erfarenhetsutbyte med varandra.

Vad är syftet med nätverket?

– Att bygga broar mellan skola och näringsliv. Vi vill skapa möjligheten för ledarna att träffas i ett gemensamt forum, eftersom vi har insett att behovet finns.

Varför är detta ett bra sätt för skola och näringsliv att samarbeta?

– För att deltagarna tillsammans skapar goda förutsättningar för framtidens arbetstagare. Eleverna måste förberedas för arbetslivet och nu finns möjligheter för företagsledare och skolledare att tillsammans diskutera det. Nätverket bidrar till att elever och lärare får direktkontakt med personer från näringslivet.

Vilken part gynnas mest av samarbetet?

– Alla! Det är mycket upp till det personliga engagemanget, men hittills gynnas alla deltagare.

”Nätverket bidrar
till att elever
och lärare får
direktkontakt
med personer
från näringslivet.”

Temadagen Framtidsresan

Att anordna temadagar i skolan brukar uppskattas av elever, som sitter mycket i skolbänken. Organisationen Skogsindustriernas satsning för gymnasieelever heter "Framtidsresan". Hittills har totalt 70 000 elever över hela landet deltagit i temadagen.

– Framför allt syftar våra satsningar till att visa att skogsindustrin är en framtidsbransch, visa på vikten av en bra utbildning och illustrera vilka möjligheter till spännande jobb som finns, säger Ann-Soffie Perrin, ansvarig för skolkontakter, Skogsindustrierna.

Temadagen pågår i cirka tre timmar, där fokus ligger på elevernas egna idéer och engagemang i bland annat tävlingar och rollspel. "Vad vill jag göra?" och "Hur ser morgondagens arbetsliv ut?" är frågor som besvaras.

I samband med temadagen på skolorna finns också möjlighet att göra studiebesök på ett företag inom massa- och pappersindustrin eller på ett sågverk. Bakom Skogsindustrierna står Sveriges samlade skogsindustri.

– Varje år åker 1 000 elever på studiebesök i samband med Framtidsresan. Skogsindustrierna hjälper till att boka besöken och bekostar bussresorna. Vi hjälper också gärna till med uppslag till projektarbeten, förklarar Ann-Soffie Perrin.

Lärarprao i Gävle

År 2005 drevs ett projekt i Gävle där rektorer samlades för att genomföra en två dagars prao. Syftet var att låta rektorerna få insikt i vikten av samverkan mellan skola och näringsliv, samt en inblick i elevernas situation under praon. De fick en introduktion på två timmar där vikten av samverkan mellan skola och näringsliv togs upp.

Därefter fick rektorerna besöka arbetsplatserna. I två dagar genomförde de sedan olika arbetsuppgifter, på samma sätt som eleverna gör när de är ute på prao/praktik.

Under 2006 har även ett 100-tal lärare i Gävle fått prova på lärarprao. Den stora behållningen har varit att utbytet mellan skola och näringsliv varit lyckat, samt att lärare och rektorer fått en god inblick i elevernas verklighet under praon/praktiken.

– Rektorerna och företagsledarna upptäckte ganska tidigt att deras arbetsuppgifter är väldigt lika. Behållningen för dem var att de kunde diskutera utbildningsfrågor och hur man motiverar elever och så vidare. Många av dem är väldigt förvånade över att de har mer likheter än olikheter i sina arbetsuppgifter.

Lars Beckman, regionchef Svenskt Näringsliv

För den som vill hitta fler goda exempel på samverkan mellan skolan och näringslivet är Svenskt Näringslivs hemsida

www.svensktnaringsliv.se/skola en bra källa.

Den erbjuder skolmaterial, verktyg, idéer, inspiration och mycket mer. Där kan du även anmäla dig till ett digitalt nyhetsbrev – Nytt från Skola & Näringsliv – som kommer ut cirka två gånger i månaden.

KAPITEL 7

Lagar och regler

Prao/praktik är en viktig del i elevernas förberedelser för arbetslivet. När eleverna gör sin prao/praktik har både skolan och arbetsgivaren ansvar för elevernas arbetsmiljö. Elever under 18 år ses som minderåriga och för dem finns särskilda regler för arbetstider och arbetsmiljö. För elever över 18 år gäller samma regler som för andra vuxna på arbetsplatsen.

GEMENSAMT ANSVAR MELLAN SKOLAN OCH FÖRETAGET

Skolan och företaget har ett gemensamt ansvar för elevens arbetstid, arbetsuppgifter, handledningens art och omfattning, översyn och beslut kring eventuell skyddsutrustning samt att skyddsombudet underrättas om elevens arbetsuppgifter och kunskapsnivå.

- Elever ska följa de arbetstider som gäller på företaget. För minderåriga gäller dock högst åtta timmar per dag samt att de inte får börja före klockan 06.00 och sluta efter klockan 20.00.
- Eleven har inte rätt till lön eller annan ersättning.
- Om olyckan skulle vara framme anmäler handledaren det inträffade till läraren på skolan.

SKOLANS ANSVAR

Förutom det gemensamma ansvaret tillsammans med arbetsgivaren ska skolan också i förväg säkerställa att eleven får rätt förutsättningar under sin prao/praktik. Skolan ska:

- I förväg välja lämpliga praktikmiljöer där eleven inte utsätts för risker.
- Informera arbetsgivaren om elevens kunskaper, färdigheter och mognad.
- Rapportera eventuella skador och tillbud som sker under praon/praktiken i enlighet med arbetsmiljöförordningen.

FÖRETAGETS ANSVAR

Arbetsgivaren har ansvar för att skapa goda arbetsförhållanden för eleven. Barn och vuxna har inte samma fysiska och psykiska förutsättningar, därför är det viktigt att

arbetsgivaren säkerställer att eleven inte kan råka ut för olyckor, belastningsskador, överansträngning eller buller och vibrationer. Exempel på riskfyllda arbeten är bergarbete, arbete med rasrisk eller på hög höjd, arbete med farliga ämnen eller tunga lyft.

Arbetsgivaren har det totala arbetsmiljöansvaret för eleven och ska:

- Introducera eleven till lämpliga arbetsuppgifter.
- Säkerställa att arbetsuppgifterna är ofarliga för eleven (läs mer i AFS 1996:1, i bilaga 1 och 2).
- Utse en lämplig handledare som avsätter tillräckligt med tid för eleven.
- Rapportera eventuella tillbud och olyckor till skolan. Skadeståndslagen medför att arbetsgivaren står för eventuellt skadestånd om eleven vållar sak- eller personskada för tredje man. Det finns även möjlighet till ersättning vid personskada för elev som gör prao/praktik. I de flesta fall är eleverna försäkrade under skoltid i ett försäkringsbolag, som kommunen/friskolan träffat avtal med.

LAGAR OCH FÖRESKRIFTER

Arbetsmiljön vid prao/praktik regleras av arbetsmiljölagen och Arbetsmiljöverkets föreskrifter om minderåriga i arbetslivet, AFS 1996:1. Enligt arbetsmiljölagen likställs elever med arbetstagare både i skolan och om de befinner sig på en arbetsplats, även om de inte är anställda.

Mer om lagar, regler och föreskrifter:

- Arbetsmiljölagen: <http://www.av.se/lagochratt/aml/>
- Arbetsmiljöverkets föreskrifter för minderåriga i arbetslivet, AFS 1996:1: http://www.av.se/lagochratt/afs/afs1996_01.aspx
- Föreskrifterna om systematiskt arbetsmiljöarbete (AFS 2001:1, senast ändrad 2003:4) beskriver hur det går till att skapa en säker arbetsmiljö. http://www.av.se/lagochratt/afs/afs2001_01.aspx

KAPITEL 8

Filmer

I den här pärmen medföljer två filmer. "En film om prao" och "Vad ska Sverige med företag till?" Filmerna syftar till att inspirera eleverna till att våga tänka i nya banor, att ta egna initiativ och att få idéer inför framtiden. Samtidigt ska eleverna få en ökad förståelse för företagens roller i samhället.

EN FILM OM PRAO

"En film om prao" är främst avsedd för högstadiet som inspiration inför praon. Den handlar om Kalle och Maria som går i åttonde klass, deras jakt på en rolig praoplats och vad de lär sig under två veckor på en arbetsplats. Många olika aspekter av praon kan tas upp och diskuteras med utgångspunkt från filmen. Vilken sorts företag vill man praoa på? Hur hittar man själv en praoplats? Vad kan hända under praoperioden? Vad lär man sig under praon? Under flik 3, Undervisning inför prao/praktik, finns tips på hur denna film kan användas i undervisningen samt förslag på diskussionsunderlag.

VAD SKA SVERIGE MED FÖRETAG TILL?

Filmen är en introduktion till företagens roller i samhället. På ett underhållande sätt för den en diskussion om företagande, dess villkor och konsekvenser. Filmen riktar sig i första hand till gymnasieelever och är lämplig som underlag för en diskussion kring företagandet som fenomen. Den beskriver företagens relationer till sina viktigaste intressenter – kunder, anställda, ägare och samhället i stort. Vilka blir företagare och vad får samhället egentligen ut av företagen? Under flik 3, Undervisning inför prao/praktik, finns tips på hur filmen kan användas i undervisningen samt förslag på diskussionsunderlag. Under samma flik finns även mer inspiration till hur undervisning kan bedrivas kring företagande och näringsliv.

